

Ahi Evran Üniversitesi Yayınları

ULUSLARARASI BOZKIRIN TEZENESİ
NEŞET ERTAŞ
SEMPOZYUMU

THE INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF NEŞET ERTAŞ
THE PLECTRUM OF STEPPES

13-14 Mayıs/May 2013 KIRŞEHİR

BİLDİRİLER / PAPERS

Hazırlayan/Editor
Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ

I. CİLT

Ölümünün 1.Yıl Dönümünde
Neşet Ertaş'ın
Aziz Hatırasına...

ULUSLARARASI BOZKIRIN TEZENESİ
NEŞET ERTAŞ
SEMPOZYUMU

THE INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF NEŞET ERTAŞ
THE PLECTRUM OF STEPPES

13-14 Mayıs/May 2013 KIRŞEHİR

-BİLDİRİLER/PAPERS-
Cilt I

Hazırlayan/Editor
Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ

Kırşehir, Eylül/September 2013

ULUSLARARASI
BOZKIRIN TEZENESİ
NEŞET ERTAŞ SEMPOZYUMU

BİLDİRİLER
Cilt 1

Hazırlayan/Editör

Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ

Haberleşme Adresi

Ahi Evran Üniversitesi Rektörlüğü
Bağbaşı Yerleşkesi KIRŞEHİR
Tel: +90 386 280 40 60/66
E-posta: nesetertassempozyum@gmail.com

Kapak Tasarım

Erhan YURT

Baskı

yalçınmatbaacılık ambalajsanayi

Erman BÜYÜKAKGÜL

İvedik Org. San. Bölgesi, 1468. Cd. (eski 24) No:165/60 Yenimahalle/ANKARA
Tel : (0.312) 435 0 435 - 395 21 16 • Fax : (0.312) 395 23 69

*Bu kitabın bütün hakları Ahi Evran Üniversitesine ait olup, (elektronik/dijital ortam dahil)
herhangi bir şekilde çoğaltılması, yayınlanması yasaktır.*

Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

TAKIM ISBN: 978-605-85712-0-4 (Tk)
1.CİLT ISBN: 978-605-85712-1-1 (1.c)

Birleşmiş Milletler
Eğitim, Bilim ve Kültür
Kurumu

UNESCO
Türkiye
Milli Komisyonu

**ULUSLARARASI
BOZKIRIN TEZENESİ NEŞET ERTAŞ
SEMPOZYUMU**

The International Symposium of Neşet Ertaş the Plectrum of Steppes

13-14 Mayıs/May 2013 KIRŞEHİR

ORGANİZASYON KOMİTESİ

ONURSAL BAŞKAN

Prof. Dr. Kudret SAYLAM
Ahi Evran Üniversitesi Rektörü

DÜZENLEME KURULU

BAŞKAN

Prof. Dr. Ensar ASLAN
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı

SEMPOZYUM KOORDİNATÖRÜ

Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkan Yardımcısı

SEKRETERYA

Arş. Gör. Fatih DİNÇER
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Elemanı

Arş. Gör. Kamil Ali GİYNAŞ
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Elemanı

Arş. Gör. Şaziye DİNÇER
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Elemanı

Okt. Bilge ESİRGİN
Rektörlük Türk Dili Okutmanı

Okt. Alev ÖZTÜRK
Rektörlük Türk Dili Okutmanı

**ULUSLARARASI
BOZKIRIN TEZENESİ NEŞET ERTAŞ
SEMPOZYUMU**

The International Symposium of Neşet Ertaş the Plectrum of Steppes

13-14 Mayıs/May 2013 KIRŞEHİR

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Erman ARTUN	<i>Çukurova Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ensar ASLAN	<i>Ahi Evran Üniversitesi</i>
Prof. Dr. İsmet ÇETİN	<i>Gazi Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU	<i>Hacettepe Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ali DUYMAZ	<i>Balıkesir Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN	<i>Atatürk Üniversitesi</i>
Prof. Dr. İsmail GÖRKEM	<i>Erciyes Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN	<i>Trakya Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Aynur KOÇAK	<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>
Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL	<i>Ahi Evran Üniversitesi</i>
Doç. Dr. Gülay MİRZAOĞLU	<i>Hacettepe Üniversitesi</i>
Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ	<i>Gazi Üniversitesi</i>
Dr. Mehmet ÖZBEK	<i>Sanatçı/Yazar</i>
Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR	<i>Hacettepe Üniversitesi</i>
Prof. Nezihe ŞENTÜRK	<i>Gazi Üniversitesi</i>
Bayram Bilge TOKEL	<i>Sanatçı/Yazar</i>
Prof. Dr. Ahmet Yaşar TURANLI	<i>Ondokuz Mayıs Üniversitesi</i>

İÇİNDEKİLER / TABLE OF CONTENTS

SUNUŞ / EDITORIAL xi

**AÇILIŞ KONUŞMALARI ve KONFERANS / OPENING SPEECHES AND
CONFERENCE** xv

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı Prof. Dr. Ensar ASLAN’ın Konuşması
*Opening Speeches by Prof. Ensar ASLAN, Director of the Department of Turkish
Language and Literature* xvi

Ahi Evran Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kudret SAYLAM’ın Konuşması /
Opening Speeches by Prof. Kudret Saylam Ahi Evran University Rector xviii

UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Başkanı Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ’un
Konuşması / Opening Speeches by Prof. M. Öcal OĞUZ President of Turkish
National Committee for UNESCO xx

Kırşehir Belediye Başkanı Yaşar BAHÇECİ’nin Konuşması / Opening Speeches
by Yaşar BAHÇECİ, Mayor of Kırşehir xxiii

Kırşehir Milletvekili Abdullah ÇALIŞKAN’ın Konuşması / Opening Speeches
by Abdullah ÇALIŞKAN, MP of Kırşehir xxiii

Bayram Bilge Tokel’in Sempozyum Açılışında Verdiği Konferansın Metni:
“Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş” / The text of the conference given by Bayram
Bilge Tokel in the inaugural speech of the symposium: “The Plectrum of Steppes:
Neşet Ertaş” xxvii

BİLDİRİLER / PAPERS..... 1

Kültürel Bir İletişim Biçimi Olarak Türkülerimizde Mutluluk ve Üzüntü
Temasının Analizi: Bozkırda Bir Garip Neşet Ertaş Türküleri Örneği / Analysis
of the Theme of Happiness and Sadness in Folk Songs As a Form of Cultural
Communication: Sample of Neşet Ertaş’ a “Garip” in Steppes, Songs 3

Yrd. Doç. Dr. Hakkı
AKTAŞ – Eylem ŞİMŞEK

Âşıklık Geleneğinde Neşet Ertaş Türkülerinin Yeri / The Importance of Neşet
Ertaş Folksongs in Minstrel Tradition 31
Prof. Dr. Erman ARTUN

Aşk Anlatan Manzumeler: “Süyyüürları”ndan ve Neşet Ertaş’tan Örnekler / <i>Poems About Love: Examples Of “Süyyüü Irları” And Neşet Ertaş</i>	49
Yrd. Doç. Dr. Abdulselam ARVAS	
Abdal Fıkraları ve Abdal Tipi / Abdal Jokes in Turkish Literature	57
Prof. Dr. Ensar ASLAN	
Neşet Ertaş Türkülerinde Gurbet ve Göç Olguları / Migration and Abroad Cases <i>in Neşet Ertaş Songs</i>	67
Öğr. Gör. Muhammed AVŞAR	
Yrd. Doç. Dr. İsmet TÜRKMEN	
Tarihi Süreçte Abdallar / Abdals Throughout History	89
Dr. Saim AYATA	
Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş’ın Şiirlerinde Gurbet / The Plectrum of the Steppe: <i>Seperation from Home in the Poems of Neşet Ertaş</i>	109
Doç. Dr. Nedim BAKIRCI	
Neşet Ertaş’ta Hayatın Bilgisi / Neset Ertaş’s Idea Of Life	121
Yrd. Doç. Dr. Adem BALKAYA	
Neşet Ertaş ve Abdallık Geleneği Bağlamında Ali Tufan Kırac / Ali Tufan Kırac <i>in the Context of Neşet Ertaş and Tradition of Abdals</i>	131
Arş. Gör. Uğur BAŞARAN	
Neşet Ertaş Türkülerinin Kaynakları Üzerine / Over the Folk Songs of <i>Neşet Ertaş</i>	145
Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ	
Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Açından Mersin’de Yaşayan Abdal Topluluklarının Benzerlik ve Farklılıkları / Economic And Socio-Cultural Aspects Of Mersin <i>Abdals</i>	165
Okt. Döndü CAN	
20. Yüzyıl Âşıklık Geleneğinin Önemli Temsilcilerinden Neşet Ertaş ve Türkülerinde İşlediği Konular / 20th Minstrelsy Century of Tradition Songs of the <i>Subject Dealt with Important Representatives of the Neşet Ertaş</i>	179
Yrd. Doç. Dr. Münir CERRAHOĞLU	
Anadolu’da Sosyal Bir Kimlik Olarak Kırşehir Abdalları / Kırşehir Abdals as a <i>Social Identity in Anatolia</i>	197
Arş. Gör. Derya COŞKUN	

Evlıya ve Mutasavvıflar Sırasında Abdalın Yeri / The Place of Abdal (Substitutes) in the Rank of Awlıyas (God's Saints) And Sufis	207
Prof. Dr. Nesib Göyüşov CÜMŞÜDOĞLU	
16. Yüzyıl Divan Şiirinde Abdallıkla İlgili İzler / 16th Century Divan Poetry Follows The Abdal Dervishes	221
Erol ÇAMYAR	
Divan Şairi Nedim İle Neşet Ertaş'ta Somut Sevgili Tipinin Mukayesesi / The Comparison of Tangible Beloved on Nedim and Neset Ertaş	243
Arş. Gör. Kamile ÇETİN	
Ötekileştirme, Abdallar ve Bir Özdeşim Öznesi Olarak Neşet Ertaş / Marginalization, Abdals and Neşet Ertaş As A Subject Of Identification	257
Dr. Mehmet ÇEVİK	
Neşet Ertaş'ın Gelenekteki Yeri / Neşet Ertaş's Place At Tradition	267
Doç. Dr. Faruk ÇOLAK	
Orta Anadolu Üslûbu Dâhilinde Neşet Ertaş ve Neşet Ertaş'ın İcra Ettiği Türllere Genel Bakış / Neşet Ertaş, in Connection with Central Anatolia Style and General Survey on Performed Kinds of Neşet Ertaş	275
Yrd. Doç. Dr. Sertan DEMİR	
Neşet Ertaş Şiirlerinin Yerelliğindeki Evrensellik / Universality in Neşet Ertaş's Locality of His Poems	283
Soner DEMİRBAŞ	
Şiirlerine Göre Neşet Ertaş'ın Felekten Çektikleri / The Suffers Of Neşet Ertaş at His Poems	291
Prof. Dr. Sabahat DENİZ	
Neşet Ertaş'ın Türkülerinin Söz Eylem Kuramına Göre Çözümlemesi / Analysis of Neşet Ertaş's Ballads according to Speech – Act Theory	303
Arş. Gör. Şaziye DİNÇER	
İkincil Sözlü Kültür Bağlamında Neşet Ertaş'ın Türkü Repertuarına Bir Bakış/ 'Secondary Oral Culture' in the Context of An Overview to Neşet Ertaş's Repertoire Folk Song	315
Doç. Dr. Bayram DURBİLMEZ	
İç Anadolu Ağızlarının Ortak Sesi: Neşet Ertaş / Interior Anatolian Dialects' Common Voice: Neşet Ertaş	349
Doç. Dr. Halit DURSUNOĞLU	

Neşet Ertaş'ın Dilindeki Kerem Türküleri / Kerem Songs from Neşet Ertaş 361
Prof. Dr. Ali DUYMAZ

Üniversite Gençliğinin Gönül Dağında Bir Gün Işığı: Neşet Ertaş / A Daylight in the Heart of the University Youth: Neşet Ertaş 373
Umut ERDOĞAN

Neşet Ertaş'ın Türkülerinin Halkbilimsel Açıdan İncelenmesi / The Analysis of Neşet Ertaş's Poems in Terms of Folklore 393
Doç. Dr. Türker EROĞLU
Nagihan ÇETİN

“Sebeb” Adlı Türkünün Sözün Büyüsü Bağlamında İncelenmesi / The Examination of the Folk Song Called “Sebeb” in the Sense of the Magic of Words ... 403
Okt. Bilge ESİRGİN

İnsancıl Kuram Bağlamında Neşet Ertaş'ın Kişiliği ve Hayatı / Neşet Ertaş's Life and Personality According to the Humanistic Theory 411
Yrd. Doç. Dr. Dilek GENÇTANIRIM

Neşet Ertaş'ta Gönül Kavramı Üzerine Bir Deneme / An Expiement about Heart Concept at Neset Ertaş..... 423
Yrd. Doç. Dr. Halil Altay GÖDE
Arş. Gör Nezih TATLİCAN

Abdal Toplumunda Kimlik-Müzik İlişkisi ve Neşet Ertaş / The Relation between Identity and Music in Abdal Community and Neşet Ertaş 435
Öğr. Gör. Barış GÜRKAN

Avrupalı Türklerin Kültür Hayatında Neşet Ertaş Etkisi / Effect of Neşet Ertaş on Cultural Life of Turks in Europe 455
Abdülkadir İNALTEKİN

İçerisinde Müzik Konusu Bulunan Abdal Fıkraları ve Neşet Ertaş / Wandering Dervish Anecdotes Containing Music Themes and Neşet Ertaş 467
Hayrettin İVGİN

Neşet Ertaş'ın Şiirlerinde Arkaik Unsurlar / Archaic Elements in Neşet Ertaş's Poems 487
Yrd. Doç. Dr. Vedat KARTALCIK
Okt. İnan GÜMÜŞ

KATILIMCILAR / ATTENDANTS 499

KÜLTÜREL BİR İLETİŞİM BİÇİMİ OLARAK TÜRKÜLERİMİZDE MUTLULUK VE ÜZÜNTÜ TEMASININ ANALİZİ:

Bozkırda Bir Garip Neşet Ertaş Türküleri Örneği

Yrd.Doç Dr. Hakkı AKTAŞ¹

Dr. Eylem ŞİMŞEK²

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Neşet Ertaş türküleri örneğinde kültürel bir iletişim biçimi olan türkülerimizde, mutluluk ve üzüntü temalarını analiz etmektir. Mutluluğa ilişkin bilimsel çalışmaların temel hedefi bireyin mutluluğunu oluşturan etmenlerin ve mekanizmaların belirlenerek, yine bireyin mutluluğunun sağlanması ve yükseltilmesidir. Mutluluk mekanizmasının anlaşılmasında kültürün önemli rolü olduğu kuşkusuzdur. Halk türküleri kültürün temel göstergelerindendir. Bu çalışmada halk kültürünün kuşaktan kuşağa aktarılmasına ve şekillendirilmesinde etkili olan Neşet Ertaş'ın 17 adet albümünden 212 adet türkü sözü mutluluk ve üzüntü/mutsuzluk bağlamında analiz edilmiştir. Analizler sonucunda 68 adet türkünün mutluluk, 131 adet türkünün ise üzüntü/mutsuzluk boyutunda kodlanması, mutsuzluğun yaygınlığına ilişkin bulgulardır. Bu sonuçlar çeşitli Dünya Mutluluk Endekslerinin sonuçlarıyla örtüşmektedir. Mutluluk ve mutsuzlukta daha çok nesnel değerlendirmeler ve koşullar önplanda olup Neşet Ertaş türkülerinde en çok vurgulanan belirleyici unsurun yâr ile olan ilişkiler olduğu görülmektedir. Türkülerdeki mutluluk ve mutsuzluk kodları belirlenmiş ve temel temalar altında gruplanmıştır. Yâr ile kavuşma, yârin derman olması, kahramanlık, sabır, inanç, anaya verilen önem diğer mutluluk temalarıdır. Mutsuzlukta ise yârin başkasını sevmesi, aradığı yâri bulamama, ayrılık, gurbet gibi temalar öne çıkmaktadır. Mutsuzluktan çıkış yolu, fakirliğin, garipliğin sona ermesi, yârin derman olmasıdır. Bahtı kara olma ve felek ise eleştirel olarak mutluluğa engel olan nesnel koşullar anlamında kullanılmaktadır. Geniş kitleler tarafından sevilen halk ozanımız Neşet Ertaş'ın mutluluğa ilişkin algısının çözümlemesinin Türk insanının mutluluk ve mutsuzluk paradigmasını anlamakta yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Neşet Ertaş, kültürel iletişim, türkü, olumlu psikoloji, mutluluk, üzüntü.

¹ Bahçeşehir Üniversitesi, hakki.aktas@bahcesehir.edu.tr

² Hava Kuvvetleri Komutanlığı, ekocarslan@yahoo.com

ANALYSIS OF THE THEME OF HAPPINESS AND SADNESS IN FOLK SONGS AS A FORM OF CULTURAL COMMUNICATION:

Sample of Neşet Ertaş, a “Garip” in Steppes, Songs

ABSTRACT

The purpose of this study was to explore happiness and sadness through folk songs, in the sample of Neşet Ertaş songs, as a form of cultural communication. The aim of the scientific studies of happiness was to determine the factors and mechanisms which enable and increase happiness. There is no doubt that the important role of culture in understanding the mechanism of happiness. Folk songs were one of the main indicators of culture. A total of 212 folk signs of 17 albüm created by Neşet Ertaş, who was effective in creating and transforming culture between the generations, were analysed. The categorization of the 68 folk signs as happiness and 131 folk signs as unhappiness were the finding about the prevalence of unhappiness. This results were overlapped with the various World Happiness Indexes. Objective evaluations and conditions were in the foreground evaluating both happiness and unhappiness. The most highlighted determinant of happiness was the relations with the darling. The codes of the happiness and unhappiness were determined and grouped under main themes. Involving with the loved one, the recovery of the loved one, bravery, patience, belief, the importance given to mother were other happiness themes. The important points of unhappiness were loved one has someone else in her mind, being not be able to find the loved one, separation, to be homesick. The way out of unhappiness was the end of poverty, the cure of the loved ones. Fate and being unlucky were used critically as the objective conditions preventing happiness. The analysis of the happiness perception of Neşet Ertaş, loved by the broad masses was thought to help to understand the happiness and unhappiness paradigm of the Turkish people.

Keywords: Neşet Ertaş, cultural communication, folk song, positive psychology, happiness, unhappiness

1. Giriş

Bu çalışmanın amacı, Neşet Ertaş türküleri örnekleminde, kültürel bir iletişim biçimi olan türkülerimizde mutluluk ve üzüntü temalarını analiz etmektir. Mutluluğa ilişkin bilimsel çalışmaların temel hedefi bireyin mutluluğunu oluşturan etmenlerin ve mekanizmanın belirlenerek, yine bireyin mutluluğunun sağlanması ve yükseltilmesidir. Henüz tam olarak açıklanamayan mutluluk mekanizmasının anlaşılmasında kültürün önemli bir rolü olduğu kuşkusuzdur. Çünkü bireyler kültür aracılığıyla değerler, inançlar, duygular, düşünceler, standartlar, şemalar, yargılar geliştirmektedir. Kültür, çevresel olaylara karşı geliştiren duyuşsal ve bilişsel tepki ve değerlendirmelerde biçimleyici bir role sahiptir. Bireylerin davranışları ve bireysel özelliklerinin değerlendirilmesi yanında kültürümüzün analizi mutluluk mekanizmasının açıklanmasındaki önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Kültür teriminin terminolojik anlamda ilk kez İngiliz Antropolog Edward B. Tylor (1871) tarafından, “Primitive Culture” isimli kitabında kullanıldığı bilinmektedir. Tylor günümüzde de oldukça geniş bir açıdan kültürü bilgi, inanç, sanat, hukuk, ahlak, gelenek ve görenekler ile toplumun bir üyesi olarak bireylerin yetenek ve alışkanlıklarını kapsayan kompleks bir bütün olarak tanımlamaktadır. Tylor’un tanımıyla kültüre kısaca “*yaşam tarzı*” olarak bakıldığında en önemli kültür göstergelerinden birisi halkın tüm yaşamını apaçık ortaya koyduğu halk türküleridir. Türkülerin konularına bakıldığında hem önemli yaşam olaylarını, hem de acı ve mutluluğu kapsadığı görülmektedir.

Halk türkülerini sayı ve çeşit açısından çok büyük bir evreni oluşturduğundan, bu çalışma “*Neşet Ertaş Türküleri*” ile sınırlanmıştır. Neşet Ertaş türkülerini, yüzyıllardan beri süregelen ve halk tarafından benimsenen türkü geleneğinin en yakın zamanlı örneklerindendir. Neşet Ertaş türkülerini genellikle kaynağı belli olan başka bir deyişle anonim olmamış türkülerdir. Her ne kadar bu türkülerin Neşet Ertaş’ın bireysel felsefesini yansıttığı söylenebilir ise de aileden gelen âşıklık geleneğine bağlı olarak Neşet Ertaş’ın bu türkülerle geçmişten yaşadığımız döneme bir bağ kurduğu açıktır. Neşet Ertaş her yıl

yaklaşık 10, 15 türkü yaktığını ifade etmektedir. Bu yaratıcılık ise şimdiden geleceğe uzanmasıyla ilişkilidir. Akgün'ün (2006) Neşet Ertaş'ı tasviri şöyledir: *“Bozkırın tezenesi Neşet Ertaş, türküleriyle bir taraftan kökleri Karacaoğlan ve Dadaloğlu'na uzanan, Âşık Sait'le yöresellik kazanan, türkülerini yaşatır. Diğer taraftan, Türkmenlik, Abdallık geleneğinde bozlaklar söylemiş olan babası Muharrem Ertaş'ı yaşatır. Gönülünde engin bir sevgi besler güzele ve güzelliklere karşı. Türkülerinin büyük bir kısmında gönül sözcüğüne yer veriş ve bu sözcüğe başkalarından ayrı içten ve bütün benliğini kaplar gibi söyleyişi de bu sebepten olsa gerektir”*.

Neşet Ertaş aynı zamanda kültürel bir elçidir. Halkın duygu, düşünce, değerlerini, yaşanmış önemli olayları geçmişten geleceğe her daim aktaran bir köprüdür. Bu bağlamda Neşet Ertaş'ın türkü sözlerinin Türk kültürüne ilişkin zengin birikimleri barındırdığı açıktır. Bu çalışmada ilk olarak mutluluğun ve üzüntünün Neşet Ertaş türkülerinde nasıl değerlendirildiği sorgulanacaktır. Tüm sonuçlar alanyazındaki bulgularla ve kuramlarla kıyaslanarak tartışılacak ve yorumlanacaktır. Bir kültür aracısı olan ve geniş kitleler tarafından sevilen halk ozanımız Neşet Ertaş'ın mutluluğa ilişkin algısının çözümlenmesinin Türk insanının mutluluk ve üzüntü paradigmasını anlamakta yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın aynı zamanda olumlu psikoloji paradigmasının genellikle halkbilim alanında incelenen türkülerle zenginleştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

2. Kültürel Bağlamda Türkülerde Mutluluk ve Üzüntü

Dünyadaki tüm ülkelerin mutluluk ve yaşam doyumu düzeylerini belirleyerek sıralama yapan çalışmalar mutluluğun toplumlar ve kültürler arasında farklı varyanslara sahip olduğunu göstermektedir. Tüm dünyadaki verilerin birleştirilmesinden oluşturulan Dünya Mutluluk Veritabanı'na göre Türkiye'nin 148 ülke arasında farklı değerlendirmelere göre 74-77 aralığında olduğu belirlenmiştir (Veenhoven, 2009). Legatum Refah Endeksi ise son yapılan değerlendirmelerden birisi olup 2012 yılı verilerine göre Türkiye'deki yaşam doyumu ortalaması 10 üzerinden 5,27'dir. Türkiye'nin 142 ülke arasında 89. sırada olduğu belirlenmiştir (Legatum Prosperity Index, 2012). Tüm bu sonuçlar diğer ülkelerle

kıyaslandığında Türkiye’de orta ya da ortanın altı bir düzeyde yaşam doyumu algısı olduğunu göstermektedir. Kolombiya gibi ülkelerin düşük gelir düzeyi, suç oranı vb. etmenlere rağmen yüksek bir mutluluk oranına sahip olması mutluluğun kültürlerarasındaki varyans değişikliğine ilişkin önemli bir örnek olarak alanyazında dikkat çekmektedir.

Mutluluğa ilişkin kültürlerarası çalışmaların genellikle mutluluğu ölçeklendirme ve mutluluk düzeylerini kıyaslama temelinde yapıldığı görülmektedir. Mutluluğu oluşturan uyum, umut gibi soyut faktörlerin ölçüm ve değerlendirme zorluğu nedeniyle üzerinde çok durulmamaktadır. Genellikle bireyin bilişsel değerlendirmeleri çalışmalarda kullanılmakta, duyuşsal değerlendirmeler ihmal edilmektedir. Türkülerin incelenmesi halkın hem duygu hem de düşüncelerini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Bu yüzyılın başında olumlu psikoloji paradigmasının ortaya çıkışı mutluluk kavramının bilimsel temelini güçlendirmiştir. Bu alana göre, psikolojinin bütüncül bir bilim olması için, bireylerin birbirinden farklı olan acı ve mutluluğunu içermesi gerekmektedir (Seligman, Steen, Park, & Peterson, 2005). Hümanistik yaklaşım toplumla çatışmaya girmeden ve kendi benliğini toplum içinde eritmeden kendi duygu ve gereksinimlerini tanıma ve gizil güçlerini gerçekleştirme olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun, 1982). Olumlu psikoloji paradigması hümanistik yaklaşım temelinde, bireyin yaşamını neyin daha değerli yaptığına ilişkin kuram ve araştırmalara dayanmaktadır (Seligman, Steen, Park, & Peterson, 2005). Kuram psikoloji biliminin artık hastalığı tedavi etme yaklaşımı yanında bireyleri daha mutlu etmenin yollarını araması gerektiğini savunmaktadır.

Mutluluğa ilişkin bilimsel çalışmaların temel hedefi, *bireyin mutluluğunu oluşturan etmenlerin ve mekanizmanın belirlenerek bireyin mutluluğunun sağlanması ve yükseltilmesidir*. Mutluluğu artıran stratejilerin olumlu sonuçlar vermesi alana olan ilgiyi artırmıştır. Bu stratejiler bireyin kendisini tanıması, gizil güçlerini ortaya çıkarması ve kullanması, bireyin güçlendirilmesi, anlamlı işlere yönlendirilmesine dayanmaktadır.

Mutluluk, çoğunlukla öznel iyi olma, yaşam doyumu ve yaşam kalitesi kavramlarıyla aynı anlamda kullanılmaktadır (Diener, 1994; Seligman, 2007). Mutluluk kavramı yaşamı olumlu değerlendirme tutumu (Martin, 2007) ya da olumlu ve olumsuz duyguların karşılaştırılmasına ilişkin karar süreci olarak da tanımlanmaktadır (Diener, 1984; Şimşek

2011). Mutluluk ve öznel iyi olma kavramları bireyin yaşamına ilişkin hem bilişsel hem de duyuşsal değerlendirmelerini dikkate almaktadır. Mutluluğun bilişsel bileşeni yaşam doyumu, duyuşsal bileşeni ise hedonik düzeyde haz, duygular, hisler ve ruh halidir (Diener, 1994; Proctor, Linley, & Maltby, 2008). Duyuşsal bileşen mutluluğun yalnızca bir kısmını oluşturmaya rağmen genellikle halk arasında en çok ifade edildiği biçimdir. Ayrıca mutluluk öznel ve nesnel boyutlarda da değerlendirilmektedir. Öznel boyut bireyin mutluluğuna ilişkin görüşlerini içerirken nesnel boyut daha çok mutluluğun dış çevre ile ilişkili olan etmenlerini içermektedir (Brölde, 2007, aktaran: Şimşek, 2011).

Mutluluğun yapısına ilişkin yapılan çalışmalar ve geliştirilen kuramların ortak sonucu olarak genetik olarak belirlenmiş mutluluk derecesinin %50, çevresel faktörlerin %10 ve mutlulukla ilgili etkinliklerin %40 etkisi bulunduğu belirlenmiştir. Belirlenmiş mutluluk alanı çoğunlukla kalıtımla belirlenmiş kişiliğe (DeNeve & Cooper, 1998; Diener & Suh, 1997), yaşam koşulları genellikle para, evlilik, eğitim gibi nesnel koşullara (Seligman, 2007, s.51), istemli denetim alanı ise nesnel koşullar ve kişilik dışında kalan bireyin kontrol edebileceği alana işaret etmektedir. Mutluluğun soyut ve geniş bir kavram olması disiplinlerarası çalışmayı gerektirmektedir. Ekonomi, iletişim, psikoloji, sosyal psikoloji, din, felsefe, sağlık, yönetim ve pazarlama gibi pek çok alanda mutluluk değerlendirmeleri yapılmaktadır (Sirgy ve diğerleri, 2006, aktaran: Şimşek, 2011).

Henüz tam olarak açıklanamayan mutluluk mekanizmasının anlaşılmasında kültürümüzün önemli rolü olduğu kuşkusuzdur. Çünkü bireyler kültür aracılığıyla mutluluğa ya da mutsuzluğa yönelik değerler, inançlar, duygular, düşünceler, standartlar, şemalar, yargılar vb. geliştirmektedir. Yaşam olaylarını değerlendirme ve yorumlama anlamına da gelen mutluluk biçimimiz sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde davranışsal, bireysel ve çevresel belirleyiciler birbiriyle yoğun etkileşimde olup çevresel etmenlerin rolü sosyal öğrenmede pekiştirilmektedir. (Şimşek, 2012). Başka bir deyişle mutluluk çevre ve kültürle de yoğun biçimde etkileşimdedir.

O hâlde kültürümüzün analizi, bireylerin davranışları ve bireysel özelliklerinin değerlendirilmesi yanında mutluluk mekanizmasının açıklanmasındaki önemli bir boşluğu dolduracaktır. Kültür, çevresel olaylara karşı geliştiren duyuşsal ve bilişsel tepki ve

değerlendirmelerde biçimlendirici role sahiptir (Prieto, Diener, Tamir, Scollon, & Diener, 2005). Kültürün bireylere etkisi en çok değerler aracılığıyla olmaktadır.

Kültür, TDK (2013) sözlüğünde “*tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, ve bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü*” olarak tanımlanmaktadır. TDK’nin (2013) ikinci tanımında da vurgulandığı üzere, kültürün önemli göstergelerinden birisi de halk kültürüdür. Halk kültürleri toplumsal değer, yargı, inanç ve düşüncenin oluşturulması, beslenmesi ve diğer kuşaklara aktarılması yoluyla toplumsal yaşamın sürdürülmesinde önemli bir işleve sahiptir. Kaya (1999) ve Can (2010) türkülerin halkın ruh halini, neşesini, zevkini, inancını ve deneyimlediği olayları yansıttığını belirtmektedir. Bekki (2004) ise türkülerin halkın durum ve fikir ve hissiyatını tüm yönleriyle aktaran ürünler olarak tanımlamaktadır.

Halk kültürünün en önemli yansımalarından birisi halk türküleridir. Tan (1997) halk kavramının ortak sosyal ve kültürel özelliklere işaret ettiğini belirtmektedir. Bir olgu ya da kültürel ürünün halka ait olmasını ise sözlü geleneğe dayalı olması, nesilden nesile, toplumdan topluma geçerek yayılmış olması, dinamik, durmadan yeni ürünler doğuran bir yapıya sahip olması ve içinde bulunduğu şartlara karşı kendisini sürdürmesine bağlanmaktadır. Türkü teriminin Türk sözcüğüne nispet eki eklenmesiyle oluşmuş olup (Gözaydın, 1989) Türk’e özgü anlamına gelen sözcük kökeniyle bile kültürel bir miras olduğunu göstermektedir. Ezgiyle söylenen halk şiiri olarak da tanımlanmaktadır. Türküler kısa bir zamanda anonimlik özelliği kazanmış, ya da bir saz şairinin söylediği parçanın sonradan türkü adı verilmesiyle oluşmaktadır. Türk halk müziğine ilişkin ilk çalışmalar 1900’lü yıllarda başlamış ve uzun bir dönem yalnızca derleme çalışmaları şeklinde yapılmış olup 1980’li yıllardan itibaren türkülere ilişkin yapılan çalışmalar çeşitlenmiştir (aktaran: Akgün, 2006). Neşet Ertaş türküyü “*halk dili*” olarak tanımlamış, “*halkın dilinden alınması, söylenmesi ile özü, toprağı ve kokusunun halkla aynı olması*” durumunda türkünün olabileceğini belirtmiştir (Akman, 2012, s.229).

Türküler, ezgi, ritim, tür, biçim ve konu açısından sınıflanabilmektedir. Her ne kadar bu sınıflandırmalar birbiriyle ilişkili olsa da bu çalışmanın amacı türkü sözlerinin içeriğini çözümlemek olduğundan türkülerin daha çok konularına ilişkin sınıflandırmalar üzerinde durulmaktadır. Akgün (2006) “Kırşehir Türkülerinde İnsan” isimli yüksek lisans tezi çalışmasında Dizdaroğlu (1969), Boratav (1982) ve Kaya (1999) tarafından yapılan türkü konu sınıflandırmasına yer vermiştir. Buna göre Dizdaroğlu’nun (1969) konu sınıflaması; ninniler ve çocuk, doğa, aşk, kahramanlık, askerlik, tören, iş, eşkıya, acıklı olaylar, güldürücü, karşılıklı, oyun ve ölüm türküleridir. Boratav’ın (1982) konu sınıflaması, lirik (ninni, aşk, gurbet, askerlik, hapishane, ağıtlar, duygular), taşlama, yergi ve güldürü, anlatı (efsane, birey ya da bölgeler), iş, tören (bayram, düğün, dini tören, ağıt), oyun ve dans (çocuk, büyük) türküleridir. Akgün (2006) ise türkü konularını tabiat, aşk, kına, halk oyunları, hayvanlar, gurbet ve hasretlik, eşkıya, ağıt, mizah, yergi, öğretici ve öğüt verici ve kişiler üzerine söylenmiş türküler olarak ayırmıştır.

Türkülerin konularına bakıldığında hem önemli yaşam olaylarını, hem de acı ve mutluluğu kapsadığı görülmektedir. Yaşam doyumu ve mutluluk sınıflandırması açısından incelendiğinde, alanyazında özellikle aile ve arkadaşlarla ilişkiler, maddi iyi olma, sağlık, üretkenlik, yakınlık, güvenlik, toplum ve duygusal iyi olma, iş temel yaşam alanlarının mutlulukla ilişkisi araştırılmış olup bu alanların %68 ile %83 arasında bir oranla tüm yaşam alanlarını kapsadığı belirlenmiştir (Hagerty ve diğerleri, 2001). Türkü konularıyla, yaşam doyumu alanları arasındaki yüksek ortaklaşma türkülerin yaşamın bütününe ilişkin önemli bir veri kaynağı olduğunu göstermektedir.

3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Neşet Ertaş türküler, yüzyıllardan beri süregelen ve halk tarafından benimsenen türkü geleneğinin en yakın zamanlı örneklerindendir. Söylenen bir eserin türkü olabilmesi için belirli şartları barındırması gerekmektedir. Bunlardan birisi anonimliklerdir. Neşet Ertaş türküler halk tarafından o kadar çok benimsenmiştir ki daha yaşarken türküler neredeyse anonimleşmiştir. Bu durum türkülerde sunulan değer, görüş, fikir, duyguların halk

tarafından benimsendiği ya da başka bir deyişle halkın duygularının türkülerde yoğun olarak yer bulduğuyla açıklanabilir.

Neşet Ertaş türküleri genel olarak kaynağı belli olan başka bir deyişsel anonim olmamış türkülerdir. Aynı zamanda anonim türkülerin yaygınlaşma ve kabul edilme özelliklerini barındırmaktadır. Her ne kadar bu türkülerin Neşet Ertaş'ın bireysel felsefesini yansıttığı söylenebilir ise de aileden gelen âşıklık geleneği bu türkülerin kültürün geçmişten şimdiye ve geleceğe akış geleneğini devam ettirdiği söylenebilir. Neşet Ertaş'ın çok özel bir yetenek olarak geçmiş türkülerin de kendi deyimiyle “havalandırılmasını” sağlar. Neşet Ertaş bir antika ustası gibi unutulmuş türküler de elden geçirerek yeniden işlerlik kazandırmaktadır. Bu durum türkülerde dinamizm katması, geçmişle şimdiyi uyumlaştırabilmesi yeteneğini göstermektedir (Parlak, 2013).

Neşet Ertaş her yıl yaklaşık 10, 15 türkü yaktığını ifade etmektedir. Bu yaratıcılık ise şimdiden geleceğe uzanmasıyla ilişkilidir. Neşet Ertaş kültürel bir elçidir. Halkın duygu, düşünce, değerlerini, yaşanmış önemli olayları geçmişten geleceğe her daim şimdi aktaran bir köprüdür. Bu bağlamda Neşet Ertaş'ın türkü sözlerinin Türk kültürüne ilişkin zengin birikimleri barındırdığı açıktır. Yalnızca Türkiye’de değil dünyadaki en önemli ve üretken âşıklardan birisi olan Neşet Ertaş türkülerinin içeriğine ilişkin çalışmaların sayısının az olması önemli bir eksikliklerdir. Neşet Ertaş “*insanın acıya, tatlıya, ağlamaya, gülmeye ihtiyacı var*” diyerek aşk ve sevgi temalarının yanısıra açlık, eşitlik, adalet gibi temaları da dile getirmektedir (Akman, 2012, s.48). Bu çalışmada türkülerin sözleri ve konusu bağlamında kodlaması yapılmış olup, Türk kültürüne ilişkin mutluluk ve üzüntü parametrelerine ilişkin benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmanın amacı kültürel bir iletişim biçimi olan Neşet Ertaş türkülerindeki üzüntü ve mutluluk kodları yoluyla Türk kültürüne ilişkin algılamaları/parametreleri araştırmaktır. Olumlu psikoloji paradigması kapsamında türkü sözleri üzüntü ve mutluluk temel başlıklarında kodlanacak ve mutluluğa ve üzüntüye ilişkin temel şemalar ortaya çıkarılacaktır. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

- i. Türkü sözlerinde yaygın olarak *mutluluk mu üzüntü mü* işlenmektedir?
- ii. Mutluluk ve üzüntü kodları türkülerimizde daha çok *özel boyutta mı, nesnel boyutta mı* işlenmektedir?
- iii. Mutluluk ve üzüntünün yapısına ilişkin olarak *bireysel ve çevresel faktörlere nasıl vurgu* yapılmaktadır?
- iv. Evrensel olarak mutluluğun kaynağı olarak kabul edilen *erdemler* (Seligman, 2007) Neşet Ertaş felsefesinde nasıl işlenmiştir?

4. Araştırma Yöntemi

Çalışmanın evreni Neşet Ertaş türkülerinin tamamı olup çalışmanın tüm evreni kapsamı hedeflenmiştir. Neşet Ertaş'ın yayımlanmış 17 adet albümünden 212 adet türkünün sözleri araştırmada ele alınmıştır. Çalışmanın örneklem bağlamındaki kısıtı Neşet Ertaş'ın bile kendi türkülerinin sayısını tam olarak bilememesidir (Yamak, 2003). Neşet Ertaş bir ifadesinde Babası Muharrem Ertaş'a ithafen, “*Sen neden türkü üretmiyorsun?*” diye sormakta Muharrem Ertaş ise “*Ozanlar birbirinin devamıdır, eğer benim demek istediğimi benden önce bir ozanımız aynı duyguyla söylemişse bu bizim için bir mirastır, o türküyü havalandırırım...*” şeklinde yanıt vermektedir. Dolayısıyla Neşet Ertaş'ın kendine özgü yorumu ile türküler yeni bir forma bürünmekte ve yeni bir kimlik kazanmaktadır. Bu bağlamda Neşet Ertaş'ın albümlerindeki tüm türküler kaynak kişinin kim olduğu dikkate alınmaksızın Neşet Ertaş'ın duygularıyla örtüştüğünden Neşet Ertaş'ın görüşlerini yansıttığı kabul edilmiştir. Türkü sözlerinin belirlenmesi ve sınıflandırılmasında kaynakçada belirtilen Kalan Müzik web sitesi arşivi temel olmak üzere, çeşitli web siteleri ve Neşet Ertaş hakkında yazılmış kitaplar referans alınmıştır (Parlak, 2013; Tokel, 1999).

Araştırmada nicel ve nitel modelin bir arada kullanıldığı *karma model* kullanılmıştır. Neşet Ertaş'ın biyografilerinde (Akman, 2012; Parlak, 2013) belirtilen görüşleri ile diğer nitel ve nicel bulgular eşleştirilerek tartışılmıştır. Türkülerin çözümlemesinde tekil tarama modeli kullanılmıştır. Alanyazında durum çalışması olarak da adlandırılan tekil tarama modeli; belirli bir olguya, olaya, kuruma ya da bireye ait günümüzdeki ya da geçmişteki verilerin tamamının gözden geçirilmesi anlayışına dayanmaktadır. Böylece, araştırılan

olguya ilişkin dağınık verilerin toparlanıp, sınıflandırılması, düzenlenmesi ve çözümlenmesi olanaklı hale gelmektedir (Şimşek, 2012). Belge tarama ve içerik çözümlenmesi kullanılan yöntemlerdendir.

İçerik çözümlenmesinde, türkülerin mutluluk ve mutsuzluk temalarının ve kodlarının belirlenmesi ve sınıflandırılması (örneğin sevgiliden ayrılma ya da kavuşma), mutluluk ve mutsuzluğa ilişkin anahtar kelimelerin (örneğin dağ, kar, gurbet, bahar, aşk) ve hangi sıklıkta kullanıldığının belirlenmesi ile sayısal veriler elde edilmiş ve belli bir bütünlük içinde değerlendirilmiştir.

İçerik çözümlenmesinde betimleme, çözümlenme ve yorumlama aşamaları temel alınmıştır. Betimleme aşamasında ne söylendiğine odaklanılmıştır. Temel duygu ve düşünceler belirlenmeye çalışılmıştır. Çözümlenme aşamasında türkü sözlerinden oluşan veri setinden kavramsal kodlama ve sınıflama yoluyla mutluluğa ve mutsuzluğa ilişkin ana temalar belirlenmiş ve temalar arasındaki anlamlı ilişkilerin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Açıklayıcı olduğu düşünülen söz öbekleri paylaşılmıştır. Yorumlama aşamasında ise söz konusu bulgulara ilişkin değerlendirmeler Neşet Ertaş biyografileriyle karşılaştırılarak yapılmış, Neşet Ertaş Türkülerinin sözlerinin ne ölçüde toplumun genel kanaatlerini yansıttığına ilişkin tartışmalar alanyazın bulgularıyla ilişkilendirilerek tartışılmıştır.

Öncelikle tüm türkü sözleri araştırmacılar tarafından iki kez okunmuştur. Daha sonra tüm türkü sözlerinin yansıttığı temel temalar teker teker belirlenmiş ve türküler teker teker mutluluk ve mutsuzluk boyutunda sınıflandırılmıştır. İkinci bir sınıflandırma ölçütü türkü sözlerinde belirtilen temel temanın öznel ya da nesnel olmasıdır. Diğer bir kodlama ise mutluluk, mutsuzluğa ilişkin kullanılan temel anahtar kelimelerin belirlenmesidir. Söz konusu anahtar kelimeler ile veriler tekrar gözden geçirilmiştir. Tümevarımcı bir yaklaşımla kodlardan mutluluğa ilişkin genel kanılar elde edilmeye çalışılmıştır. Tüm türkü sözlerinin kod anahtarlarına göre sınıflandırılması ikinci araştırmacı tarafından kontrol edilmiştir. Ardından, birbiriyle ilişkisi olan anahtar kelimeler gruplanmış ve belirli temalar altında toplanmıştır. Araştırmacıların doktora eğitimine sahip, nicel ve nitel araştırma

yöntemleri konusunda eğitimli olması ve aralarındaki yüksek düzeydeki (%92) uzlaşma ile kodlayıcılar arasında güvenilirlik sağlanmıştır.

Araştırmada türkü sözleri kültürel bir iletişim aracı olarak mutluluk bağlamında incelendiğinden nitel yöntemin de kullanılması kaçınılmazdır. Nitel araştırmada araştırmacıların rolünün belirlenmesi ve araştırma sürecinin ayrıntılı olarak paylaşılması önemlidir.

Bu çalışmaya Neşet Ertaş ölmeden dört ay önce başlanmış olup sağlığında bitirememek üzücüdür. Araştırmacı Hakkı Aktaş Neşet Ertaş'ın Almanya'dan Türkiye'ye geldikten sonra verdiği efsanevi ilk konserine “okumuş genç çocuklar” olarak nitelediği (Parlak, 2013) seyircilerinden birisi olarak katılmış ve sonraki konserlerinin çoğunda yer almıştır. Kırşehirli olup küçüklüğünden beri Neşet Ertaş türküleriyle büyümüştür. Diğer araştırmacı Eylem Şimşek ise Neşet Ertaş ile Türkiye'ye dönüş yapmasından itibaren yakından tanımaya başlamıştır. Kendisine hediye edilen Neşet Ertaş türkü albümleri ile geliştirmiş olduğu felsefesine ve sanatına yakınlığı ve hayranlığı artmıştır. Araştırmacılar uzun bir süredir Neşet Ertaş hakkında yazılan kitapları okuyup, televizyon söyleşilerini izleyip değerlendirmektedir. Böylece, Neşet Ertaş'ın düşünce temelini kavrama konusunda önhazırlık sahibi olmuşlardır.

Bu çalışma bir deryayı bir bardağa sığdırma bağlamında pek çok sınırlılığı ve zenginliği barındırmaktadır. Örneğin “bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm” ya da “iki büyük nimetim var, biri anam biri yârim” saptamaları bile kendi başına bir araştırma, kitap ya da kuram olabilecek niteliktedir.

5. Araştırmanın Bulguları

5.1. Neşet Ertaş Türkülerinin Genel Analizi

Neşet Ertaş'ı anlayabilmek ve mesajını özümseyebilmek için öncelikle her bir türkü bazında ifade edilen kodlar ve bu kodların birleştiği temalar belirlenmiştir. Neşet Ertaş'ın tüm türkülerinde ortak olan ana temalar şöyle özetlenebilir: “*Yâre sitem, kavuşamama, üzüntü, baht, kötü kader, yâr ve anaya övgü (şükür), yâr ile yakınlaşma talebi, yâre*

kavuşma isteği, yâri çağırma, yârdan ayrılık, vefasızlık, yâre övgü, yâre özlem, yâri çağırma, yârin özellikleri, yârin betimlenmesi, sevdiğini söyleyememe, bahtı karalık kendini suçlama, yâri arama, yâri bulamama, yârin güzelliğinin betimlenmesi, yârin kışkanılması, sakınılması, ayrılık, askerlik, hasretlik, sevginin ve yârin önemi, sevdiğinin evlenmesi, maddiyatın önemsizliği, ayrılık, yâr ile kavuşma, umutsuz aşk, fakirlik, gariplik, sınıf farklılığı, dünyadan beklentilerini alamamak, ölüm, mutsuzluk, kalp kırmamak, incitmemek, erdemlilik, ibadet, şükür, kavuşamama, yalan dünya ölüm, dünya malı, dost muhabbeti, inanç, yârdan ayrılık, aradığı yâri bulmak, yuva kurmak, dertleri paylaşmak, kendi kıymetini bilmek, insanlığın ve kadınların önemi anlamı, ana ve yârin kıymeti, aklını kullanma ve sorgulama, toplumsal değerlerle bireysel değerlerin çelişmesi, toplum baskısı, insanların eşitliği, ikilikten kurtulma, ekonomik zenginlik, sınıf farklılığına sitem, sevdiğin her daim güzel olması, fiziksel özelliklerden bağımsızlık, yâre verilen değer, ayrılık ve gurbet acısı”

Türkülerde genellikle yâr ile olan ilişkiler işlenmiş olsada ekonomik, felsefi, psikolojik, sosyal, dini yönlerinin olduğu görülmektedir. Kısaca sevgi ve aşk çerçevesinin içinde yaşamın tüm yönlerinin türkülerinde incelikle işlendiği açıktır. Bu durum Neşet Ertaş’ı yalnızca aşk türkülerini söyleyen bir garip olmaktan çıkarmakta, evrensellik düzeyine yükseltmektedir.

5.2. Neşet Ertaş Türkülerinde ve Felsefesinde “Mutluluk” Temasının Analizi

Neşet Ertaş’ın 212 adet türküsünün sözleri içerik analizine tabii tutulmuş ve belirlenen mutluluk kodları, mutluluk grupları ve bunların öznel veya nesnel olma durumları belirlenmiştir. Neşet Ertaş engin bir gönül insanı olarak duygularını ve çevresini aklıyla çözümlemektedir. Dolayısıyla, hem içsel hem de dışsal öğelerin türkülerinde işlenmesi kaçınılmazdır. Analiz sonucu elde edilen mutluluk kodlarına göre 68 adet türküde “mutluluk” ifadesi görülmüştür. Bunlardan sadece 19 adet türkü “öznel mutluluk” kategorisinde olup kalan 31 adet türkü “nesnel mutluluk” ve 18 det türkü ise “hem öznel hem nesnel mutluluk” kategorisinde değerlendirilmiştir. Öznel mutluluk kategorisinde bu

kadar az türkünün bulunması Neşet Ertaş'ın gönül zenginliği ile kendi benliğinden arınmış bir felsefenin sahibi olduğunun bir göstergesi olarak düşünülmektedir.

Neşet Ertaş'ın 212 adet türküsünün yalnızca 68 adetinin mutluluk bağlamında sınıflandırılması, mutluluktan daha çok mutsuzluğun halk yaşamında yaygın olabileceğine ilişkin bir işarettir. Ülkelerin mutluluk sıralamasında Türkiye'nin Mutluluk Veritabanı'nda 148 ülke arasında 74-77 aralığı (Veenhoven, 2009a) ve Legatum Refah Endeksi'nde 2012 yılı verilerine göre 142 ülke arasında 89. sırada olması (Legatum Prosperity Index, 2012) genel olarak mutlu olmadığımızı destekleyen verilerdir.

Neşet Ertaş türkülerine dayanarak bizi nelerin mutlu ettiğine ilişkin en önemli üst boyutun *yâr ile olan ilişkiler* (yârin çağırması, yâr ile yakınlaşma, yârin derman olması, yâri çağırma, yâre değer verme) olduğu görülmektedir. “*Durmayıp sevdiğim gelesin demiş - seni saran oğlan neylesin malı - anca sen melhem olun/göynümün yarasına/başka tabip istemem/başka doktor istemem/sensin derdime çare - gel derdimin dermanını ver bugün bayram olsun- emsalin dünyada yoktur bulunmaz - cemalin güneşe benzer (yâr yâr) yüzün ay gibi - gülüşün gülden güzel sevdim gönülden güzel*” ifadeleri örnek olarak verilmektedir. Neşet Ertaş'ın yârin yanına gitmeyi ya da yârin yanına gelmesini istemesi mutluluğa ilişkin duygu ve düşüncelerinin önemli bir bölümünü içermektedir. “*Kadın erkek birbirini tamamlar. İki baş iki gövde ama birbirini tamamlar. Dünya bu iki yarımın birleşmesinin dışında kalır. Nereye giderse gitsin , kişi bu yarımını arar. Bulursa mutlu, bulamazsa mutsuz olur*” (Akman, 2012, s. 157) söylemi sözkonusu yâr boyutunun Neşet Ertaş tarafından açıkça mutluluğun kaynağı olarak yorumlanmasıdır. Nitekim yârdan ayrılık mutsuzluğun en önemli nedeni olarak türkülerde belirtilmektedir.

Yâr ile ilişkilerde dikkat çeken nokta pek çok kez gizliliğin vurgulanmasıdır. “*Cilvelice nazlıca hem sazlıca sözlüce, yâr gizlice gizlice, gel yanıma gel gel gel gel yanıma gel, aman eller duymasın sakın eller görmesin - geldi geçti bilmem kimin gelini , sorsam öldürürler sormasam öldüm, dedi gel yanıma haber vereyim, varsam öldürürler varmasam öldüm- horozlar ötmeden güneş ışımadan uyan uyan/kimseler görmeden usul usul bana gel*” ya da “*korkarım adını (yâr yâr) demem ellere , düşersin dillere (yâr yâr) diller incinir (incinir)*” ifadeleri yâr ile ilişkide deneyimlenen toplum baskısına örnek verilebilir. Gizlilik

ögesi üzüntü sınıflamasında da ortaya çıkmaktadır. Romantik ilişkilerdeki bu baskının toplumda mutsuzluk yarattığı düşünülmektedir.

Mutsuz insanların sosyal ve romantik ilişkileri konusunda yeterince doyum sağlayamadıkları (Demir, 2009) bilinmekte olup yakın ilişkilerin varlığı kadar bu ilişkilerin kalitesi de mutluluk ve doyumla ilişkilidir (Şimşek, 2011). Neşet Ertaş İstanbul'a ilk geldiği günleri anlatırken *"Maalesef en büyük yoksulluk ondandı. Köylerimizde insanlar birbiriyle göz göze gelince saatlerce bakışır. Bakıyordum. Hiç birbirinin yüzüne bakan, gözüne bakan hiç kimseyi bulamamıştım"*(Akman, 2012, s.85) ya da *"insan birbirinin gölünü bilerek bir laf söylese gönlü ferahlar, içinde ne var ne yok hepsi geçer gider"* (Akman, 2012, s.55) sözleriyle ilişkilerin ve iletişimin kalitesinin mutluluğa etkisine vurgu yapmaktadır. Çoğunlukla türkü sözlerinde de *"Senin galbin benim galbim, Sana malumdur benim halim", "Kalpten kalbe bir yol vardır görülmez", "Tatlı dile güler yüze doyulur mu doyulur mu, aşkınan bakışan göze doyulur mu doyulur mu", "Hoyrat olan dil kıymetini bilemez, kargayı bağına koyup aleme, karga olan gül kıymeti bilemez" "Gül benizli, fidan boylum, hoş sohbetlim tatlı huylum", "Öz gönülden yârin olan, halden bilip gönlüm alan, şu benim derdimden bilen" ya da "Ben ağlarsam ağlayıp gülersem gülen, bütün dertlerimi anlayıp gönlümü bilen, sanki kalbimi bilerek yüzüme gülen"* söylemleri çoğunlukla yâr başta olmak üzere bireylerarası iletişimde samimiyet, güleryüz, empati, aşk, anlayış, incelik, zerafet, beden dili gibi öğelerin altını çizmektedir.

Mutluluğa ilişkin türkülerdeki diğer boyutlar bayram (*mübarek günlerde dal bayram eder*), cesaret (*biz kelleyi verenlerdeniz/belimizde kılıcımız kirmani*), kahramanlık (*bir garip aşığım kendi halımda/adımız söylendi dünya dilinde/Girne, Magosa şimdi Türk'ün elinde/mertliğin gününü gördü Türkiye'm*), şükür (*hoş görsün bizi yaradan O yokları var edene/gerçek halın sır edene/şükredelim yaradana*), evlilik (*kına mı yaktın eline/geldin gelinlik çağına/işte sana düğün dernek/vursun davul çalsın zurna*), umut (*bilirim canların yapısı haktır/başka yerde derdin dermanı yoktur/her türlü seyreden bakışlar çoktur/dosta dostça bakan gözü beklerim*), sabır ve inanç (*sabreyle gönül sabırsız olma/cümleyi gönlüne yâr eden vardır/darda kaldım diye umutsuz olma/yok iken dünyayı var eden vardır*), kendini tanıma ve bilme, kendi ile barışık olma (*tabiatım kurusun/bakarım güzellere*),

aklını kullanma (*adem olup řu dünyaya gelenler/hayvanı görünce ibret almalı*), haz (*haydi yüküm şaraptır benim vay vay/bu yıl böyle giderse amman amman/haydi kalk gidelim kızlara vay vay*), aileye özellikle anaya verilen değer (*iki büyük nimetim var/biri anam biri yârim/ikisine de hürmetim var/biri anam biri yârim*) olarak sıralanabilir.

Neşet Ertaş'ın türkülerinde belirlenen sözkonusu tüm boyutlar genel yaşam doyumu ve yaşam alanlarındaki doyum çalışmalarındaki boyutlarla eşleşmektedir. Dinsel ve felsefi iki yüz erdem katalogunun taranması ile evrensel olarak geçerli olduğu belirlenen erdemler ve imza güçleri “bilgelik ve bilgi, sevgi ve insanlık, adalet, ılımlılık, maneviyat ve aşkınlıktır (Seligman, 2007, s.146-147). Bu güçlerin kullanımı bireylerin mutluluğun temelidir. Neşet Ertaş tarafından bu boyutlar hem mutluluk hem de üzüntü temalarında işlenmiştir. Başka bir deyişle uzman psikologlar tarafından geçmişe yönelik tüm kaynakların değerlendirmesiyle varılan sonuçlar, Neşet Ertaş türkülerinde ve felsefesinde yer almaktadır.

Gerçek mutluluk ile ilgili evrensel olarak kabul edilen sözkonusu erdemler ve imza güçleri, Neşet Ertaş'ın felsefesiyle karşılaştırılmıştır. Genel olarak bireylerin bu erdemleri benimsemesi ve kullanmasıyla gerçek mutluluğa erişilebileceğı kabul edilmektedir. Neşet Ertaş'ın söz konusu boyutlara ilişkin yorumları Akman (2012) ile yaptığı söyleşi kitabı taranarak eşleştirilmiş ve Tablo 1.'de sunulmuştur. Sözkonusu eşleşmenin netliğı şaşırtıcıdır. Tüm erdemler üzerinde derinliğı olan yorumlar yapan ve sözkonusu erdemleri hem kendi yaşamında hem de türkülerinde yaşatan Neşet Ertaş'ın yaşarken anonimleşmesi, halk tarafından benimsenmesinin sırrı belki de buradadır. Bireye ve mutluluğına ilişkin evrensel geçerliğı olan bulgulara kendi aklıyla ve felsefesiyle, açık olan gönül gözüyle ulaştığı görülmektedir.

Tablo 1. Neşet Ertaş felsefesi ile gerçek mutlulukla ilgili erdemler ve imza güçlerinin karşılaştırılması

Erdem	İmza gücü	Neşet Ertaş'ın Söylemleri (Akman, 2012)
Bilgelik ve bilgi	Merak, dünyaya duyulan ilgi	Arayış gereklidir. Herkesin kendi duyusuna, duygusuna göre bir arayış içinde olması lazımdır. (s. 106)
	Öğrenme aşkı	Dünyada insanın ömrü çok kısa. Bu kısa ömür içinde insanlar tam eğitim alamıyor. Tam bilince varamıyor (s. 47). (İnsan) aslı temiz doğuyor. Temizleniyor yeniden. Cehaletten kurtuluyor okuyan. Dünyayı bilen, kendini bilen (s. 148).
	Muhakeme/ eleştirel düşünme/ açık fikirlilik	Aşık olmadan evlenince karşı tarafa mutluluk veremedim ben. Ben veremedim. Kendim ettim, kendim buldum” “hata benim” türkülerini söyledim. O zaman kendimi bilmiyordum. Cahildim. (s. 108). Aklın, mantığın kabul etmediği hiçbir şey kabul değil efendim (s. 176). Tabii, o zaman kendi kendine kelimesiz konuşmadan irtibatlaşılabiliyorsun, kendi kendine muhakeme yapabiliyorsun. Kendi kendine bir şeyin neticesine varabiliyorsun. Sen ruh olarak bu canın içindesin, aklın, fikrin, mantığın karşında, sen şu nedir diyorsun, onları dinliyor, onlarla fikirleşiyorsun. Doğrusu neyse o sana hissettiriyor kendi kendine (s. 244).
	Yaratıcılık/ özgünlük, pratik zekâ/ yol yordam bilgisi	Her zaman düşünürüm ben. Şu an sizinle otururken bile düşünüyorum (s.147). Neşet Ertaş şimdiye kadar elli senedir türkülerini üretiyor. Babasından aldığı türküler yüzde beş, yüzde yedidir...Allaha şükür ben kulaktan dolmadım. Ben yüreğimden kaynaklı aktardım (s. 172). Köprüden geçti gelin asırlardır bizim halay havamızdır. Onu ben yeniden canlandırmış oldum. Benimle yenilenmiş oldu (s. 171). Elli seneden beri aklımda, fikrimde yetmez kaç tane türkü yaktığıma (s. 175).
	Toplumsal zekâ/ kişisel zekâ/ duygusal zekâ	O gönül herkese var. Daha önce konuştuğumuz gibi canlarımız bir bütünün ayrı parçalarıysa o gönülde aynı gönülün bir parçasıdır. Gönül bilmeyenle çoktur, bilmeyen de gönül yoktur (s.123).
	Bakış açısı	Kainatta varolan herşeyin, hepsinin, elle tutulup gözle görülen herşeyin aslı topraktır. Biz canlı toprağın içinde bir ruhuz. Sanki bana öyle geliyor ki, kainatta var olan her şey insan bünyesinde birleşmiş. Bu dünyada akrep, yılan, insan ne dersene de aynı bütünün parçalarıyız. Akıl içimizde var. Bu pencereyi, gözlerimizi açmış. Herkes, her ruh kendine gör egörür dünyayı (s. 51).
Cesaret	Yiğitlik ve yürekli	Cesaret korkmamaktır. İnsan kendi yaptığı kötülükten korkar. Farkında olmadan kötülük yapılamaz. İnsan bilir ne yaptığını. (s.57). 14, 15 yaşlarında aldım sazımı, çıktım memleketten (s. 69).
	Azim/ Çalışkanlık/ Gayret	Her sene aşağı yukarı on tane türkü üretiyorum ben., onların içinde bir tanesi beğenilirse o sene o türkünün yüzü suyu hürmetine çalar söylerim. Kalıcılığın devamı üretmektir. Üretmekte karşı tarafa kabul ettirebilmektir (s.248)
	Bütünlük/ Doğruluk/ Dürüstlük	Hak yemek hakkı inkar etmek demektir. Hakkı inkar edenden de haklı söz aranmaz (s. 172). Şeytanca hiçbirşey çalmadım, hırsızlamadım. Ne aldım, ne verdimse aşk ile aldım, aşk ile verdim karşımdakine (s.151).

Erdem	İmza gücü	Neşet Ertaş'ın Söylemleri (Akman, 2012)
İnsanlık ve sevgi	Nezaket ve cömertlik	Ben askere gittiğimde bana asker parası veriliyordu 10 lira mı, 8 lira mı; ben onu babama gönderirdim (s. 72). Gençlik gençlikten geçtikten sonra, şimdi ben 66 yaşındayım., şimdi benim yediğim bir lokma ekmek, içtiğim iki paket sigara. Şimdi bunun fazlasını ne yapıyorsun diye sorarsan... Hâlâ Allah rızası için benim konserlere gitmem, düğünlere gitmem. Yakınım olan garip fakir fukaralarım için ben gidip geliyorum. Onlara paylaşıyorum (s. 139).
	Sevmek ve sevlmeye izin vermek	Yüreğinde bir aşkı olan, yüreği yanmış, bir kıza aşık olmuş bir kimse, onunla evlenemiyorsa, onun aşkını kalbinden atmadan evlenmesin. Bir başkasının aşkı yüreğindeyken kimse evlenmesin. Çünkü tutarsız olur, sonsuz olur. Ben bunu yaşadım (s. 162).
Adalet	Vatandaşlık/ ödev duygusu/ ekip çalışması/ bağlılık	Dünya üzerinde insanoğullarının hepsinin canı aynı candır. Takımda bir noksanlık var mı kurban? Öyleyse içinde ayrı olan ruhlarınız biz (s.203). Avrupa'da hayat serbestti. Medeni bir ülke. Demokrasi var, insan hakları var. Herkes kendince bir insan orası. Çocuk dahi olsa (s.189) (Çocuklarını kastederek) Onlara orada bir dünya kültürü öğretmek istiyordum. Avrupa tahsili demek, dünya kültürü demektir. Onu istiyordum. İmkanım dahilinde, yapabildiğim ölçüde istiyordum, çabalıyordum(s.190).
	Adillik ve eşitlik	Varolan haksızlıkları kabul etmiyorum. İnsan hakları uygulansın, herkesin yüzü gülsün. (s. 138). Ama biz şimdi Allah'ın sofrasındayız. Öyleyse bu sofradakileri eşit paylaşmalıyız (s. 50).
	Önderlik	Ben isterdimki onlar (Orhan Gencebay, Arif Sağ) çalsın. Onlar isterdi ki ben çalayım. Bizimde o sırada saz çalış zamanlarımızdı. Madem beni dinlemek istiyorsunuz,a lın size sabaha kadar saz. (s. 142). Ben insanların zamana göre kendilerini hazırlamasını, zamana uymalarını, zamana göre hareket etmelerini isterim. Fikir herkesin kendi fikridir. Ben bir fazla bilen talebesiyim. Bir eksik bilen de öğretmiyim (s.236).
İlımlılık	Özdenetim	Menfaat baldan tatlıdır. İnsanın önce kendini bilmesi lazım. Sonra dünya görüşüne sahip olması lazım (s. 138) İnsan bilsede bilmesede bilinçaltı bir gönül var insanda. Bu gönül elle tutulmuyor, zincirlere bağlanmıyor. Elinle tutup bir yere de veremiyorsun. Gönül nereye düşerse orda mis gibi kokuyor. (s.164).
	Sağduyu/ takdir yetisi/ tedbirlilik	(Çocukları için) onlara kimliklerini tanıttım. Kimliğini tanıyan insan da nereye gidip nereye geldiğini biliyor, çocuk dahi olsa (s.188) İnsan herşeyi görmeli. Her şeyi gördükten sonra, her şeyi bilen bir duruma gelmeli. Geldikten sonra kararını vermeli evlenmek için (s. 164). Arkadaşlık dostluktur da herkesle arkadaşlık yapılmaz. İnsanın çok arkadaşı olmaz (s. 58)
	Alçakgönüllülük ve sadelik	Akıllı adam şöhretlenmez. Ben şöhretlenmek istemedim. Ben ekmeğinin peşinde olan bir sanatçıyım. Estağfurullah meşhurluğu kabul etmem. Evet pazaryerinde de çalarım. Halkın içinde olurum ben. Yanımda bir tek koruyucu istemem" (s. 145)

Erdem	İmza gücü	Neşet Ertaş'ın Söylemleri (Akman, 2012)
Aşkınılık	Güzelliğın ve mükemmelliğın değeriini bilme	Yaratabilir misin bir tek telini, güneş gözünü, mah cemalini, çekemezsin onun vebalini, incitme canı incitme (s. 136).
	Minnettarlık	Allah, Necati kardaşımdan, yengemden razı olsun, onların katkılarıyla nihayet, ama çok zor günler geçirdikten sonra bugünlere kadar gelebildik (s.185). Allah rahmet eylesin, analığımızın, nur içinde yatsın, ağzından çıkan kötübir kelimesini duymadım (s.189). Allah memnun olmamız için bütün nimetlerini bize vermiştir (s. 50).
	Umut/ iyimserlik/ geleceğė dönüklük	Olumsuz şeyleri hatırlamak istemem, ben kötü şeyleri çabuk unutmak isterim. Bunun için çabalarım da. İyi şeylerin zerresini unutmamaya çalışırım. Unutmam (58).
	Maneviyat/ amaç duygusu/ iman/ dindarlık	Kendini bilen hakkı bilir. O hak gökte güneş, yerde yâr olmuş, şüphesiz ki her canlıda varolmuş. Yani ruhu içine almış. Yani alan tek bir, benim düşündüğüm Allah'tır. (s. 137) Bütün kalplerin Allah vasıtasıyla birbirine bağı olduğuna inanıyorum. Onlar pür dikkatini sana verdiklerinde sen kalplere hitap ediyorsun. Batın olarak. Zahir, görüntümüz biliyorsunuz (s.120).
	Bağışlayıcılık ve merhamet	(Biri haksızlık ettiğinde) Uzaklaşırım oradan. Hayatta kavga etmedim ben. Çocukluktan beri, hiç. Eziklik var tabii. Ama sonradan , kendini bildikten sonra cahili, kamili ayırt etmek de var. Sabrımızın taşıdığı an da öyle cahile göre değildir. Cahille dilleşmem, karşılaşmam ben, sabır frenliyor. Hazmederim ben. Sabrımın neticesini görürüm ve gördüğüm için de memnun olurum. Bana kötülük etmişlerin kötülüğüyle başbaşa kaldığını görürüm. Cezasını vermek ise Allah'a kalmıştır. Ben sabırla ondan kurtulur ve sabrına şükrederim (s. 52).
	Oyunculuk ve mizah	Düğüne gelipte, gülmeden oynamadan giden vebal boynunda gidermiş derim espri olarak. Hoşlarına gider bu laf. Hatta içinizden gelerek ama içinizden gelerek kalkar oynarsanız günahlı da gelseniz melek olarak gidermişsiniz eve derim. Gülerler. Gerçekte odur. Oraya insanlar bir şeyler duymaya, anlamaya, dinlemeye gelir. Oraya gelen insanlara bir şey verirken insanları memnun edersin. Birşeyler verememişsen memnun olmaz insanlar, memnun olmayınca da huzursuzluk çıkar içerde (s.122)
	Şevk/ tutku/ coşku	Gençlik zamanı tabii çocukluk zamanıydı. Bir heyecan içinde ne bulduysak,o zamana uygun bir görüşümüz, duyuşumuz, çalışımız vardı. Orta zamanlarda bu biraz daha arttı. Son zamanlarda rayına oturdu (s.219). Tabii ben çocuk sayılırdım ilk zamanlarımda. Ama aynı duygu, aynı aşk, aynı şevkti (s.220).

Kaynak: Seligman'ın (2007, s.156-176) sınıflandırması ile Akman'ın (2012) kitabındaki ifadelerin eşleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

5.3. Neşet Ertaş Türkülerinde ve Felsefesinde “Üzüntü” Temasının Analizi

Neşet Ertaş’ın 212 adet türküsünün sözlerine ait üzüntü kodları, üzüntü temaları ve bunların öznel ya da nesnel olma durumları belirlenmiştir. 131 adet türküde “üzüntü” ifadesi görülmüştür. Bunlardan sadece 30 türkü “öznel üzüntü” kategorisinde olup kalan 46 türkü “nesnel üzüntü” ve 55 türkü ise “hem öznel hem nesnel üzüntü” kategorisinde değerlendirilmiştir.

Üzüntü sınıflamasındaki türkülerin mutluluk sınıflamasının yaklaşık üç katı kadar olması Neşet Ertaş’ın genel olarak mutlu olamadığını göstermektedir. *“Boş yere ağladım boşuna yandım /ben de gülemedim yalan dünyada”* ifadesiyle belirtmektedir. Üzüntünün temel nedeni mutluluğun temel nedeni ile örtüşmektedir. Yâr ile kavuşma mutluluk ise kavuşamama mutsuzluktur. Üzüntünün en sık görülen temeli yâr ile ilişkideki sorunlardır. Bunun nedenleri yârin başkasını sevmesi (*yâr sevmiş yâr üstüme*), yârin başkasıyla evlenmesi (*Zahide bu hafta oluyor gelin/gurbet ellerinde esirim esir- aşık oldum ben sana/seni benim sandım,*), vefasız olması (*Bir vefasız yârim var*), yârin küsmesi (*küstüysen söyle ah söyle ah, kendim ettim kendim buldum*), yâre açılama (*sana bir sözüm var diyemiyorum*), aradığı yâri bulamama (*şu fani dünyada murad almadan- gönlünce yâr bulamayan*), ayrılık (*sevip sevip ayrılan/en sonunda dertli olur /ağlarım ağlarım ah - bilmiyorum bana n’oldu/irengim sarardı soldu/hasretim bağrımı deldi - ayrılığın acısını/az mı çektim*), bahtlı karalık (*ben miyim dünyada bir bahtı kara*), yârin uzak durması (*yanarım senin aşkına/gel kaçma gel gel*), aşkın derdi (*düşürdün beni derde de böyle yârim böyle*), yâr ile yakınlaşamama (*başın için nazlı yâre de gelsin*), yâre sitem (*zalımlar elinden bile/alma beni alma*), yârin kendisini sorması isteği (*Aslıysan Kerem’i bul/derde derman vereni bul/sor beni beni beni*), yâri unutamama (*gönül yârinden kesilmez/ölmeyince dert eksilmez - kaldı yüreğimde bu aşkın derdi*), yâre karşı yapılan hatalar (*sözüm yok mu benden kırıldığına/gidip başka dala sarıldığıma- bilemedim kıymatını kadrini/hata benim günah benim suç benim*), yârin ölmesi (*bu haber bağrımı deldi/bir de duydum Menom öldü*), yâri babasının vermemesi (*aman yâr ben seni alırdım/aman baban olsaydı razı*)

Yaşamdan mutluluk anlamında yâr boyutundaki beklentilerin özeti *“Bu dünyada muradına ermeyen/sevdiğimi sinesine salmayan /arayıp da öz yârini bulmayan/iki vücut bir*

*tek gönül bulmayan/yâri bulup yâr gönlünü bilmeyen/yârin aşkı ile bağı kavrulan/ömrü boşa harman olup savrulan/seni sevip sevdiğinden ayrılan/ ne yaşamış ne yaşıyor ne yaşar/gurbet elde garip olan garibim/sevdiğinden ayrı kalan garibim”*sözlerinin yer aldığı ne yaşamış, ne yaşıyor ne yaşar türküsünde yapılmıştır.

Mutsuzluktan çıkışın yolu yârin derman olmasıdır. “*Sevdiğim derman sendedir/derdimin dermanın ver de öyle git - o yâr benim olmayınca/gülemem gülemem-acırsa sevdiğim kollar açılır - merhamet et bana acı/sendedir derdim ilacı - dünyaya geleli yüzüm gülmedi/gel de şu yüzümü güldür ey güzel- o yâr derdime çare değil mi/istemem çareyi yâr olmayınca- bu derdimin dermanını/almaya ben yâre gidem*” söylemleri mutlu olabilmenin, acıları dindirebilmenin yâr ile olan ilişkisine bağlı olduğunu vurgulamaktadır.

Fakirlik, gariplik mutsuzluğa ilişkin öteki nedendir. “*Garibin dünyada yüzü gülemez/hep sever de sevdiğini alamaz*” ifadesinde sosyoekonomik statünün mutluluğunun temeli olarak gördüğü yâre kavuşamamasının temel nedenlerinden birisi olduğunu vurgulamaktadır. “*Garip*” mahlasını kullanması tesadüf olmayıp, temelinde derin ekonomik ve sosyal sıkıntılar vardır. “*Garibe dost olan azdır- garip’in yüzüne gülen bulunmaz /gül olsa da kardeş alan bulunmaz/garibin de derdinden bilen bulunmaz/dünyası başına dardır garibin*” sözlerinde olduğu gibi gariplik tüm yaşamını olumsuz etkilemektedir.

Bireylerde her zaman kendilerini çevreleriyle kıyaslamak ve içinde bulundukları durumu anlamlandıracak bilişsel bir mekanizma vardır. Gezen, çok çeşitli ortamları gören, algılayan, derinlemesine düşünen ve hisseden Neşet Ertaş’ın sosyal karşılaştırma yapmaması olanaksızdır. “*Şad olupta gülmedim el gibi - atı olan el atına biner mi - ben miyim dünyada bir bahtı kara/ ele düğün bayram bize mi haktır - kiminin meskanı külhan/kimi derviş kimi sultan/kimi öz yâriyle mehman - kimisi dünyada muradın almış/kimi zevk ü sefa keyfine dalmış/kimi dert elinden çaresiz kalmış/biçare dolaşır buna ne dersin*” söylemleri ekonomik, psikolojik, sosyal karşılaştırmalara örnektir.

Bireyler mutluluk algılarını yakın çevrelerindeki gözlemlerine dayalı olarak yapabilmektedir. Çevresindekilerden daha iyi durumda olduğunu düşünen bireyler kendilerini daha mutlu hissetmektedir. Bu bağlamda Neşet Ertaş mutlu ve mutsuz olanların

durumunu karşılaştırmakta ve kendini genellikle çevresine göre mutsuz olarak görmektedir. *“Ahiri gurbete düşürdü beni/garip ömrüm gurbet elde çürüdü- geleli gülmedim ben bu cihanda- şu dünyada garip yüzüm güldü mü- bir garip dünyada derdin elinden/derdim zehirini içmiş gidiyor”* ifadeleri genel mutsuzluğuna ilişkin örneklerdir.

Felek, baht ya da kader mutsuzluğun nedeni olarak kodlanmaktadır. “Alamadım dünyada ben muradımı/kırdı felek kolumu kanadı mı - hele bakın şu feleğin işine/ne çileler vermiş kulun başına - felek zehir kattı datlı aşım- zalım felek çilesini doyurdu/terkettirdi bana sılayı yurdu- aksine çark etti devran-ı felek/ hep havaya gitti çektiğim emek- derdin zehirini içirdi felek/diyardan diyara geçirdi felek/hangi dala konsa uçurdu felek-” söylemlerinde feleğin memleketinden ve sevdiğinden ayıran, temel yaşam gereksinimlerinin karşılanmasına engel olan ve garipliği yaşatan bir olgu olduğu görülmektedir.

Neşet Ertaş *“felek”* kavramını insanoğlu ve onun kötülükleri olarak düşünmekte ve kendini bilmeyen, gönlü bilmeyen, yobaz bir insan olarak betimlemektedir (Akman, 2012, s.158). Feleğin yaygın kullanımının aksine insanoğlu olduğuna ilişkin bir bakış açısına sahip olması, aslında kadercı bir yaklaşıma sahip olmadığını, tam aksine bu kaderciliği akıl yoluyla dolaylı olarak eleştirdiğini göstermektedir. Eleştirel kuramın belirttiği gibi birey için geç kalınmış olsada yaşadığı süreçlere ilişkin büyük resmin ortaya konulması ve farkındalık bakımından bu yaklaşım dikkat çekicidir. Felek sevenleri ayırmakta olup Neşet Ertaş kendisinin acı bir şekilde deneyimlediği bu ayrılığa karşı ciddi bir tepki duymaktadır. *“Cennet yüzü görmesin de/seveni ayıranlar - girdi felek araya/ayırdı ikimizi/alırlar yâri elimden/garibi ağladırılar - zalım kader beni yârdan ayırdı - kahpe felek ne söyleyim ben sana/zalım felek değirmenin döndü mü/ettin beni yarenimden eşimden ”* söylemleri bu görüşünü pekiştirmektedir.

Dağ ve kar-kış metaforu yâr ile arasındaki aşılmaz engeller olarak türkülerde işlenmektedir. *Kara gözlüm efkaranma gül gayri/aramızda dağlar vardır koskoca/ayırdı zalım felek - yoksa sende bahtı karalı mısın/bilmiyorum yâren nerende durnam/aşamazsın bizim dağlar meşeli - mektubun gelmiyor anam anam/yollar gış mıdır aslanım yollar gış mıdır - yazımı kışa çevirdin/karlar yağdı başa Leyla'm - karlı dağlar geçit vermez*

olunca/gidilmez o yâre yollar bağlanır-. çiçek dağı derler var mı sana zararım/yâr yitirdim uğrun uğrun ararım Rüzgarda ayrılığa neden olan diğer bir metafordur (*esti bir acı rüzgar/ayırdı ikimizi*). İç Anadolu'daki iklimsel koşulların sert oluşunun ve ulaşım olanaklarının zayıf olmasının bu metaforun yaratılmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Feleğe karşı kızgınlık ancak dağa karşı kabullenme vardır. Dağ ve kış kavramının engel olunamayan kader kullanımına anlam olarak daha yakın olduğu değerlendirilmektedir.

Özgürlükte üzüntüye ilişkin önemli bir boyut olarak *“hapishanelere güneş doğmuyor/geçiyor bu ömrüm de günüm dolmuyor/eşim dostum hiç yanıma gelmiyor”* söyleminde işlenmektedir. Ölüm diğer bir üzüntü temasıdır. *“Ağla bacım ağla ben ölüm galan/Güvenme dünyanın ahiri yalan”* söylemlerinde ölüm ne kadar üzücü ise dünya da o kadar geçici mesajı işlenmektedir.

Neşet Ertaş siyaset dışında bir sanatçıdır. Buna rağmen dünyanın genel düzeni ve savaşlar üzerine duyarsız kalmamış *“Şu insanlar bölüşmüşler dünyayı/hudut ayrı ayrı yol ayrı/insanlık gastına silah yapılmış/belli insan kötülüğe kapılmış/tetikler çekilmiş atom atılmış/tetik ayrı ayrı el ayrı”*sözleriyle değerlendirme yapmıştır. Kıbrıs hareketına ilişkin söylediği mutluluk boyutunda sınıflandırılan türküsü (*bir garip aşığım kendi halımda/adımız söylendi dünya dilinde/Girne, Magosa şimdi Türk'ün elinde/mertliğin gününü gördü Türkiye'm*) çevresinde olup biten önemli olayların halkın gözüyle, gönlüyle ifadesidir.

Neşet Ertaş yâr kadar anneye de verdiği önem *“İki büyük nimetim var/biri anam biri yârim/ birisi var etti beni/birisi yâr etti beni”*sözleri ile dile getirmektedir. *“Hayvandan doğanlar hayvan olurlar/anadan doğanlar insan olurlar/hepsi de bu dünyaya gelirler/anaların kıymetini bilmeli”* söylemiyle insan olmayı anneye bağlayarak kadınları yüceltmektedir. Neşet Ertaş'ın türkülerinde kadın sorunlarına değindiği ve özellikle kadınların çektikleri çileler sonucu intiharlarından etkilendiği görülmektedir. *“Ayrı düşmüş ana ile babadan/Kızılırmak senden geçti bu gelin/aman aşağıdan kalktı bir akça geyik/kırıktır kollarım dutmıyo seyik/mah cemalini görünce de titirer kayık/kızılırmak senden geçti bu gelin”* türküsünde muhtemelen yaşadığı sorunlar nedeniyle intihar eden bir

kadının dramını yansıtmaktadır. Kadınlara değer veren ve yalnızca sevdiği kadını değil tüm kadınları yücelten yaklaşımı dikkate değerdir.

5.4. Türkülerdeki Üzüntü ve Mutluluk Kodlarının Sınıflandırılması ve Frekansı

Neşet Ertaş türkülerinde sıklıkla geçen mutluluğa ve üzüntüye ilişkin anahtar kelimeler belirlenmiştir. Daha sonra bu kelimelerin frekansları belirlenmiştir. 212 adet türkünün 8 adeti tekrar olduğu için çıkarılmış ve 204 adet türkü sözü analiz edilmiştir.

Yâr mutluluğun ya da mutsuzluğun en önemli belirleyicisidir. Toplam 409 kez yâr sözcüğü geçmektedir. 285 kez gel, 199 kez gön(ü)l, 139 kez gül(mek, ememek), 107 kez aşk, 88 kez güzel, 53 kez kaş, 37 kez gizli, 35 kez sar(mak, ılmak), 28 kez Leyla, 25 kez saç, 21 kez sabr(eylemek, ır), 18 kez bahç(e,a), 16 kez sevda, 10 kez bahar, 3 kez gonca kelimesi kullanılmıştır. Bu kelimelerden yola çıkılırsa mutluluk; *kaşı, saçı güzel olan, aşık olunan yâr (Leyla) ile bahçede baharda gizlice sarılmak, gülebilmek ve gönülün istediğini yerine getirmektir.*

Daha çok mutsuzlukla özdeşleştirilen kelimeler ve kullanım frekansları şu şekildedir: 132 kez yan (mak, dım), 95 kez dünya, 92 kez güz, 86 kez ağla(mak), 75 kez gari(p, b), 69 kez dert, 65 kez ayrı (lık), 52 kez derman, 52 kez yara, 49 kez sine, 40 kez dağ, 27 kez gurbet, 23 kez naz, 20 kez bağ(ı)r, 18 kez mecnun, 17 kez, çöl, 14 kez acı, , 11 kez felek, 10 kez yak (mak), 9 kez ayırmak, 9 kez kış, 9 kez zehir, 8 kez hasret, 7 kez karlı, 7 kez kader, 6 kez baht, 5 kez yalan. Bu bağlamda mutsuzluk; *dünyada garip, derli olmak, güz ve kış mevsiminde karlı dağların, kara bahtın ve feleğin yârdan ayrı düşürmesi, çölde bir mecnun gibi dolaşıp derman bulamamak, ağlamak ve yanmak şeklinde özetlenebilir.*

5.5. Neşet Ertaş Türkülerinde “Bir Garip Neşet Ertaş”

Neşet Ertaş’ın kendi kendisini en güzel tarif ettiği türkü bu araştırma kapsamındaki sınıflandırmaya göre mutsuzluk teması içindeki bir türküye karşılık gelmektedir. “Ağla Sazım” albümündeki “O Sen misin” türküsünde büyük usta kendisine ithafen “öz gönülden gülemeyen, gönlünce yâr bulamayan, ağlayıp da gülemeyen, gözyaşını silemeyen, sevdiğini

alamıyan, tââ küçükten aşka düşen, aşkın ataşıyla pişen, sevdiğinden ayrı düşen, sevdiğinden ayrı kalan, gül gibi sararıp solan ve gurbet elde garip olan” olarak kendisine “O sen misin?” diye sormaktadır. Mutluluk, alanyazında daha çok bireylerin kendilerini tanımaları, bilmeleri ve erdemli davranışlarıyla ilişkilendirilmektedir (Frish, 2005, s.13). Bu yaklaşımla Neşet Ertaş kendini bilen ve erdemli davranışlarıyla topluma örnek olan bir şahsiyettir. Öyle ki bir röportajında, kendini bildiğinin farkındalığını vurgulayarak, “kendini bilen, bilmeyenin kusuruna bakmaz” der.

Yine bu araştırmanın sınıflandırmasına göre mutsuzluk teması içindeki “Sabreyle Gönül” albümünde, “Mecnun Gibi Dolaşıyorum” isimli türküsünde Neşet Ertaş: “Bir güzelin mecnunuyum ezelden/Terk edemem onu gelmiyor elden” ifadesiyle aşkın kaynağına yıllar yılı vazgeçemeyeceği bir sadakatle vurgu yapmaktadır. Aşka ve sevgiye tutkulu bir ozan olan Neşet Ertaş, yine aynı albümde “Vefasız Leyla” türküsünde; “Çıkmadı bağrımdan o yârin derdi/Zalim kader beni yârdan ayırdı/Terk ettirdi bana sılayı yurdu/Bir garibim gurbet ellere düştüm”. Zülûf türküsünde de Üstad Ertaş, yüze dökülen bir zülûfe aşık olup, ayrılıktan şikayetle derdinden usanıp derdiyle yollara düşmekte ve katmerlenen aşkını yüreğinde saklayarak aşkın peşinde aşk içinde yanmaya devam etmektedir. Öyle ki zaman zaman aşkın derecesi canından ötededir; “Azrail gelse canım almaya/Veremem canımı yâr gelmeyince”, “Pâre pâre olsam geçemem yârdan/Geçemem hiç yârdan ölmeyince” (“O Yârin Kaşları” türküsü) şeklinde ifade etmektedir. Parlak’a (2012) göre Ertaş’ın felsefesinin merkezinde insan gönlünü temel alan bir öz yaklaşım mevcuttur .

5.6. Neşet Ertaş Türkülerinde Sevgilinin Betimlenmesi

Neşet Ertaş türküleri içeriğinde sevgilinin yârin tasvirinin yapıldığı türkülere göre; “Tatlı Dile Güler Yüze” türküsünde tatlı dilli güler yüzlü, manalı aşkla bakan gözler, zülûflerin yüzüne dökülmüş, uzun saçlı ve biraz nazlı olmalı aynı zamanda hoş sohbet, konuşkan; “Acem kızı” türküsünde gizli gizli kaş altından bakan bir güzel, yani biraz ağır, hanımefendi, ayrıca fındık burunlu ve ağzı küçük, “Şu garip halimden bilen” türküsünde halden anlayan anlayışlı, uyumlu, ağlarken ağlamayı, gülerken gülmeyi bilen, işveli nazlı

ve özellikle tekrar vurgu var tatlı dilli güler yüzlü ama ceylan gözlü, “Al Yanak Allanıyor” türküsünde al yanaklı; “Kaşların Karasına” türküsünde kara kaşlı bir güzel, ince belli ve tatlı dilli, uzun saçlı; “Dane dane benleri var” türküsünde can alıcı bakışlı, edalı ve nazlı, ağzı şeker, “Sarı saçın yaş durur” türküsünde sarı saçlı; “Ne Güzel Yaratmış” türküsünde kirpikleri ok, kaşı yay gibi, cemali güneşe benziyen, yüzü ay gibi; “Atı Olan El Atına Biner mi?” türküsünde kara kaşa vurgun; “Bünyanlılar” türküsünde bakışları yürek yakan; “Kibar Kız” türküsünde uzun saçlı, şeker dudaklı (tatlı dilli); “Gülüştün gülden güzel” türküsünde gülüşü gülden güzel, akıl alan gözlü, uzun saçlı ve zülüflü; “Güzel ne güzel olmuşsun” türküsünde siyah uzun saçlı; “Kurusa Fidanım” türküsünde ise “yaprakların gazel olsa dökülse, daha taze fidan, dalımsın benim” diye yârini tasvir etmektedir.

Neşet Ertaş türkülerinde yârini fiziksel olarak; zülüfleri gözüken, uzun, genellikle siyah saçlı, uzun kirpikli, ince yay gibi kara kaşlı, pırıl pırıl, al yanaklı duru bir yüz, fındık bir burun ile küçük bir ağzı olan ince belli bir güzeli tarif etmektedir. İsmi bazen Leyla, bazen Halime, bazen de Zahide olsa da değişmeyen aşk kavramı Neşet Ertaş’ın içinde gizlidir.

Aşka âşık Neşet Ertaş her ne kadar ayrıntılı olarak yârin fiziksel özelliklerini tarif etse ve buna önem verse de bunun soyut ve değişken olduğunu şu sözlerle vurgulamaktadır. Kim güzel görürse o güzel, kim çirkin görürse o çirkindir. “Kurusa fidanım güllerim solsa, gönlümde solmayan gülümsün benim, yaprakların güzel olsa dökülse, daha taze fidan, dalımsın benim, ağarsa saçların belin bükülse, birer birer hep dişlerin dökülse, kurusa vücudun kanın çekilse, yine şu gönlümün yârisin benim” söylemi yalnızca fiziksel güzelliğin ölçü olamayacağını dile getirilmesidir.

Öte yandan Ertaş’ın yâri davranışsal özellikler olarak: hâlden anlayan, anlayışlı, uyumlu, ağlarken ağlamayı, gülerken gülmeyi bilen; işveli nazlı, tatlı dilli ve güler yüzlü, konuşkan; akıl alan, yürek yakan, can alıcı, manalı ve aşkla bakan gözler, edalı ve nazlı bir hanımdır. Samimiyeti, anlayışı isteyen Neşet Ertaş yalnızca dış güzelliğin bireylerarası ilişkilerde mutluluğa yetmeyeceğini ima etmektedir.

6. Sonuç ve Değerlendirmeler

Binlerce yıllık tarihimizin ve kültürümüzün mirası olan sayısı kolaylıkla belirlenemeyecek kadar büyük bir türkü hazinesine sahip olmamız, türkülerle ilgilenen araştırmacılara önemli bir kaynak sunmaktadır. Bu çalışmada mutluluğa ilişkin derinlemesine analiz yapılabilmesi için farklı bireyler ve bölgelere ait türkülere sınırlama yapılması gereği duyulmuştur. Nitel araştırmanın sınırlılıkları da dikkate alınarak sayısını kendisinin bile bilmediği kadar çok türkü üreten ve geniş kitleler tarafından içselleştirilen Neşet Ertaş türkülerinin örneklem olarak seçilmesine karar verilmiştir. Böylece pek çok dilde karşılığı olmayan gönül diliyle konuşan Neşet Ertaş'ın mutluluğa ilişkin bakış açısının çözümlenmesiyle mutluluk kavramının kültürümüz tarafından nasıl algılandığı ve ifade edildiği aydınlatılmaya çalışılmıştır. Neşet Ertaş'ın geniş kitleler tarafından sevilmesi, türkülerinin ezberlenmesi, dinlenmesi, yaygınlaşması ve genç kuşaklara aktarılması onun önemli bir kültür aracısı rolü olduğunu göstermektedir. Neşet Ertaş aracılığıyla kendi kültürümüzde mutluluğun nasıl algılandığı, sınıflandırıldığı konusunda sonuçlara ulaşılması hedeflenmiştir.

Nitel araştırmalarda araştırmacının konuya olan yatkınlığı ve yakınlığı araştırmacının konumunun nicel araştırmadan farklı olması nedeniyle önemlidir. Araştırmacıların yorumlamaları nitel araştırmalarda önemli bir yer tutmaktadır. Araştırmacılardan birisinin Kırşehir kökenli olması Neşet Ertaş türkülerini bir yaşam biçimi olarak benimsemesi, yaşam olaylarının gelişiminde Neşet Ertaş'ın dolaylı etkisi örneklem olarak Neşet Ertaş türkülerinin belirlenmesinde ikinci bir etkeni oluşturmuştur.

Genel bir değerlendirmeye Neşet Ertaş önceki türkülerinin bir çoğunda *sevgiliye duyulan aşk ve özlem* konularını işlemiştir. Son albümlerindeki (Nerde ne arıyon, Yolcu, Şirin Kırşehir, Benim Yurdum) bestelerinde ise insanlara *Allah aşkı, insan hakkı ve sevgisi, ana ve babaya duyulan özlem, ilim ve cehalet, memleket hasreti, ölüm* gibi belli mesajlar verdiği görülmektedir. Sanatçı bunun nedenini şöyle açıklamaktadır: “*Aşık Veysel'in de dediği gibi benim sadık yârim gara topraktır. Gözünen görülen, elinen tutulan, yediğimiz içtiğimiz, canımız topraktır. Bu toprağın en güzeli insandır, insanların en güzeli de anamız ve yârimizdir. İnsanı seven insan; Hakkı sever, bizde o Hakkın aşığıyız. Şüphesiz ki ölmez,*

yitmez, yemez, içmez, solmaz bir tek Allah'tır. Allah hepimizi eşit yaratmış. Haksızlık, cana gıyma, düşük görme olmasın. Allah'tan geldik Allah'a gideceğiz. Cehalete hatırlatabildimse mutluyum” (---, 2013).

Tokel bir röportajda Neşet Ertaş türkülerini şöyle tasvir etmektedir: *“Neşet Ertaş bu dünyaya saziyla türkü çığırmak için gelmiş ve hayatı, bu yüce hizmeti en iyi şekilde yapmak için karşılaştığı acılar, sıkıntılar, dertler, ayrılıklar, gurbetler, aşklar ve kahırlardır. Onun hayatı türküleri, türküleri de hayatının ta kendisidir. Neşet Ertaş'ın türkülerini özetlemek ne kadar zor, hatta imkansız ise hayatını özetlemek de o kadar zor ve imkansızdır”*(Tokel, 2013). Neşet Ertaş, Orta Anadolu bozlaklarının temsilcisi olarak türkülerinin duygu kaynağı “üzüntü” temellidir. Bu değerlendirme Neşet Ertaş türkülerinin ağırlıklı biçimi olan “bozlak” tarzının tanımıyla da örtüşmektedir. Akgün'ün (2006) araştırmasına göre bozlaklar sözlerinin içeriği itibariyle incelendiğinde ferdi trajedilerden toplumsal ve tarihi olaylara, gurbet ve aşk konularına kadar oldukça çeşitli konularla ilgili olarak bozlaklar söylendiği ve *“bozlakların özünde sevincin coşkusu değil acının feryadı”* olduğu ifade edilmektedir. Unutulmamalıdır ki Neşet Ertaş derdini ve üzüntüsünü bile kimseyi üzmeden hatta eğlendirerek ifade etmiştir. Örneğin “Niğde Bağları” gibi pek çok türküsünde kendi gurbetini ve hasretini oyun havası içinde dinleyicilerine aktarmış, adetâ aşk derdiyle hoş bir derviş edasıyla çalmış çığırmıştır. Bireysel olarak defaten ifade ettiği abdalların toplumca dışlanması ve horlanması acısını dahi oyun havalarında coşkuyla çalıp söylediğini Parlak'a (2012) ifade etmektedir. Neşet Ertaş'ın *“21. Asra geldik, daha hiç duymadım ben bize kız verdiklerini”* ifadesi bu acının ve horlanmanın göstergesidir (Akman, 2012, s. 70).

Bu sonuca “üzüntü” temalı türkülerin daha çok nesnel olduğu tespitinden de ulaşılabilir. Türküelrin daha çok nesnel boyutta ve üzüntü boyutunda yoğunlaşması Parlak (2012) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarıyla görece örtüşmektedir. Parlak (2012) Ertaş'ın felsefesini Anadolu tasavvuf geleneğinin temellerinden birisini oluşturan *“Kalenderîlik”* ile ilişkilendirerek, kalenderilerin fazla bir mutluluğa gerek duymadan gündelik mutlulukla yetindiklerini ifade etmektedir. Neşet Ertaş'ın insan hakları, daha iyi koşullarda yaşam ve insan hakları dilekleri, çevresini ve kendini sorgulaması, yârdan beklediği derinlik ve yakınlaşma haz olarak adlandırılan günlük mutluluk deneyimlerinin

yanısıra mutluluğun felsefi, biyolojik, ekonomik, psikolojik boyutlarına odaklandığını göstermektedir.

Felsefedeki Stoacı yaklaşımda mutluluğa yaşamdaki istekleri azaltarak, kaderi kabul ederek ve sorumlulukları yerine getirerek ulaşılabileceği düşünülmektedir. İnsan koşullardan ya da nesnelerden zarar görmez; onları nasıl gördüğü yani bakış açısı önemlidir (Frish, 2005, s.12). Neşet Ertaş her ne kadar türkülerinde mutsuzluğun kaynağı olarak felekten bahsediyorsa da “felek” kelimesini aslında şikayetlerin üzerinde toplandığı, kendini bilmeyen, gönlü bilmeyen insan anlamında kullandığını belirtmektedir (Akman, 2012, s.158). Neşet Ertaş yaşadığı olumsuzlukları, mutsuzlukları pasif olarak kabul etmiş değildir. Türkülerinin çoğunda mutluluğunun kaynağı olan yârine kavuşma isteği olup, yârimden derdine derman olmasını talep etmektedir. Zaman zaman umutsuzluğa düştüğü ve sitem ettiği olmakla birlikte ruhunun diğer yarısını istemekten vazgeçmemiştir.

Neşet Ertaş türkülerinde “toplumsal statü farklılığı, Allah inancı, aklın ve bilimin önemi, kadının statüsü, insan hakları gibi konuları da türkülerinde işlemiştir. Bu durum mutluluğun yalnızca aşk ve haz ile sınırlı olmadığı, yaşamın pek çok alanını kapsadığına ilişkin sonuçlarla örtüşmektedir. Toplumsal yaşama, öznel inançlara, maneviyata ilişkin konular mutluluktan ayrı tutulmamaktadır (Diener & Suh, 1997). Bireysel ve toplumsal mutluluk analizlerinde o ülkedeki insan hakları düzeyi referans olarak alınmaktadır (Legatum, 2012).

İçinde yaşadığı engin kültürün usta bir temsilcisi olarak Neşet Ertaş, UNESCO’nun yaşayan insan hazinesi ilan ettiği Neşet Ertaş, Horasan’dan Orta Anadolu’ya uzanan yolculuğun dünyaya yayılmasını sağlamış bir filozoftur. Neşet Ertaş sayısını kendisinin dahî tam olarak bilemediği bıraktığı ölümsüz eserleri ve duygularıyla Orta Anadolu’dan dünyaya yayılan tarihsel bir feryadın adı olarak yaşayacaktır. Bu feryat garipliğin, ayrılığın, gurbetin, aşkın, sevdanın, erdemlerin sanatla şekillenen zarif ama güçlü haykırışıdır.

Kaynakça

- Akgün, D. (2006). *Kırşehir türkülerinde insan*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi.
- Akman, Haşim, (2012), Neşet Ertaş Kitabı, (Gönül Dağında Bir Garip), İş Bankası Kültür Yayınları / Nehir Söyleşi, İstanbul, 2. Basım.
- Bekki, S. (2004). *Sivas türküleri (1): Baş yastıkta göz yolda*. İstanbul: Sivas Kitaplığı Dizisi.
- Boratav, P. N. (1982). 100 soruda Türk halk edebiyatı. *Folklor ve Edebiyat*, 2.Cilt. İstanbul: Adam.
- Brülde, B. (2007). Happiness and the good life introduction and conceptual framework. *Journal of Happiness Studies*, 8, 1-14.
- Can, Z. (2010). *Türkülerde sevgili kavramı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Muğla: Muğla Üniversitesi.
- DeNeve, K. & Cooper, H. (1998). The happy personality: A meta analysis of 137 personality traits and subjective well being. *Psychological Bulletin*, 124(2), 197-229.
- Demir, M. (2009). Close relationships and happiness among emerging adults. *Journal of Happiness Studies*, DOI 10.1007/s10902-009-9141-x.
- Diener, E. & Suh, E. (1997). Measuring quality of life: Economic, social, and subjective indicator. *Social Indicators Research*, 40, 189-216.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542-575.
- Diener, E. (1994). Assessing subjective well-being: progress and opportunities. *Social Indicators Research*, 31, 103-157.
- Dizdaroğlu, H. (1969). *Halk şiirinde türler*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Frish, M. B. (2006). *Quality of life therapy: Applying a life satisfaction approach to positive psychology and cognitive therapy*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Gözyaydın, N. (1989). Anonim halk şiiri üzerine. *Halk Şiiri (Türk Dili Türk Şiir Özel Sayısı 3)*, 445-450.
- Hagerty, M. R., Cummins, R. A., Ferriss, A. L., Land, K., Michalos, A. C., Peterson, M., Sharpe, A., Sirgy, J., & Vogel, J. (2001). Quality of life indexes for national policy: Review and agenda for research. *Social Indicators Research*, 55, 1-96.

- Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Şiiri*. Akçam Yayınları, Ankara.
- Kuzgun, Y. (1982). *Kendini gerçekleştirme*. 25 Ocak 2009 tarihinde şu adresten erişilmiştir: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/34/970/11942.pdf>.
- Legatum Prosperity Index. (2012). 1 Nisan 2013 tarihinde şu adresten erişilmiştir: <http://www.prosperity.com/>
- Martin, M. W. (2007). Paradoxes of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 9, 171-184
DOI: 10.1007/s10902-007-9056-3.
- Parlak, E. (2012). Anadolu Türkmen müzik sanatında bir abdal deha: Neşet Ertaş. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 61, 289-312.
- Parlak, E. (2013). *Garip Bülbül-Neşet Ertaş: Hayatı-Sanatı-Eserleri*. İstanbul: Demos.
- Prieto, C. K., Diener, E., Tamir, M., Scollon, C., & Diener, M. (2005). Integrating the diverse definitions of happiness: A time-sequential framework of subjective well-being. *Journal Of Happiness Studies*, 6, 261-300.
- Proctor, C. L., Linley P. A., & Maltby J. (2008). Youth life satisfaction: A review of the literature. *Journal of Happiness Studies*, DOI 10.1007/s10902-008-9110-9.
- Seligman, M. E. P. (2007). *Gerçek mutluluk. Kalıcı doyum potansiyelinizi geliştirmek için yeni olumlu psikolojinin kullanılması*. Ankara: HYB.
- Seligman, M., Steen, T. A., Park, N., & Peterson, C. (2005). Positive psychology progress: Empirical validation of interventions. *American Psychologist*, 60(5), 410-421.
- Sirgy, J. M., Michalos, A. C., Ferris, A., Easterlin, R., Patrick, D., & Pavot, W. (2006). The quality-of-life (QoL) research movement: Past, present, and future. *Social Indicators Research*, 76, 343-466.
- Şimşek, E. (2011). *Örgütsel iletişim ve kişilik özelliklerinin yaşam doyumuna etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Şimşek, E. (2012). *Kamuoyu oluşturma kuramı çerçevesinde medyadaki vatandaş tepkilerinin değerlendirilmesi*. İçinde (Ed. Ö. Özer) *Haberin Doğası: Gazetecilikte İdealler ve Sorunlar*, 147-219.
- Tan, N. (1997). *Folklor (Halk Bilimi): Genel Bilgiler*. Ankara: Türk Kültürü.
- TDK, (2013). *Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu. 6 Mayıs 2013 tarihinde şu adresten erişilmiştir: <http://www.tdk.gov.tr>.

Tokel, B. B. (1999). *Neşet Ertaş kitabı*. Ankara: Akçağ.

Tokel, B. B. (2013). *Röportaj: En yakın dostunun ağzından Neşet Ertaş*. 23 Nisan 2013 tarihinde şu adresten erişilmiştir: <http://www.haber7.com/roportaj/haber/1009920>.

Tylor, Edward B. (1871). *Primitive Culture*, London.

Veenhoven. R. (2009). *Average happiness in 148 nations 2000-2009. World Database of Happiness. RankReport 2009-1d*. 10 Ekim 2009 tarihinde şu adresten erişilmiştir: http://worlddatabaseofhappiness.eur.nl/hap_nat/nat_fp.php.

Yamak, H.Y. (2003). *Neşet Ertaş'ın hayatı ve eserleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.

--- (2013). 23 Nisan 2013 tarihinde şu adresten erişilmiştir: <http://www.turkuler.com/ozan/NESET.asp>.

Türkü Sözlerinin Derlendiği Web Siteleri:

<http://www.nesetertas.com>, <http://www.nomorelyrics.net/>, <http://www.turkudostlari.net/>,
<http://www.turkuler.com/>, <http://www.turkusozerlerimiz.com/>,
<http://www.turkcemuzik.com/>, <http://www.sarkisozum.gen.tr/>, <http://www.sarki-sozleri.net/>, <http://www.diyez.info/>, <http://www.sarkisozu.com/>, <http://www.sarkisozu.org/>.